

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV
Avdelningen för socialt arbete och psykologi

En handlingsplan kan vara skillnaden mellan liv och död

Socialekreterares beskrivningar av arbetet med hedersrelaterat våld
och förtryck

Josefin Almqvist och Angelica Nilsson

2017

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Socialt arbete
Socionomprogrammet

Handledare: Ulla Forinder
Examinator: Pia Tham

Abstract

An action plan can be the difference between life and death

Professional social workers' description of the work with honor-related violence and oppression

The purpose of this study was to investigate how the social services work with honor-related violence and oppression, and how action plans are implemented into the work. Honor-related violence and oppression is a relatively new problem in Sweden and for a long time, the social services have lacked strategies for how the problem should be handled. Evaluations of the social services have shown that several municipalities in Sweden lack specific action plans against honor-related violence and oppression, as well as routines and guidelines for their work in this area. This study is based on qualitative interviews with five professional social workers from different municipalities. Through the interviews, each social worker's view on the work of honor-related violence and oppression and the importance of the action plan have been highlighted. The results showed that the social workers described their work in a similar way but their view on the importance of an action plan differed. Based on the results of the study, our conclusion was that action plans can be a solid ground that creates a unified structure for the social services, and are therefore important in the work against honor-related violence and oppression.

Keyword: Social services, professional social worker(s), honor-related violence and oppression, action plan

Sammanfattning

Studiens syfte var att undersöka hur socialtjänsten arbetar med hedersrelaterat våld och förtryck samt hur handlingsplaner är implementerade i arbetet. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett relativt nytt problem i Sverige och socialtjänsten har under lång tid saknat strategier för hur arbetet med problematiken ska genomföras. Utvärderingar av socialtjänstens arbete har visat att flera av landets kommuner saknar specifika handlingsplaner mot hedersrelaterat våld och förtryck samt rutiner och riktlinjer att arbeta efter. I studien har kvalitativa intervjuer genomförts med fem socialsekreterare från olika kommuner. Genom intervjuerna har socialsekreterarnas syn på arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck och handlingsplanens betydelse belysts. Resultat visade att socialsekreterarna beskrev arbetet på liknande sätt medan synen på betydelsen av en handlingsplan skiljde sig åt. Utifrån studiens resultat blev vår slutsats att handlingsplaner kan vara en grund som skapar enhetlig struktur för socialtjänsten och därmed är viktiga i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Nyckelord: Socialtjänsten, socialsekreterare, hedersrelaterat våld och förtryck, handlingsplan

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till alla informanter som deltagit i vår studie. Vi vill även tacka vår handledare Ulla Forinder som hjälpt oss genom arbetet. Under denna studie har vi gjort lika stor del av arbetet.

Tack!

Josefin Almqvist och Angelica Nilsson

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställningar.....	5
1.2 Bakgrund.....	6
1.3 Hedersrelaterat våld och förtryck.....	7
1.4 Relevans för socialt arbete.....	8
1.5 Centrala begrepp.....	8
1.5.1 Hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relationer.....	9
1.5.2 Handlingsplan.....	9
1.5.3 Socialstyrelsen.....	9
1.5.4 Länsstyrelsen.....	10
1.5.5 Skyddat boende.....	10
1.6 Uppsatsens disposition.....	10
2. Tidigare forskning.....	10
2.1 Litteratursökning.....	11
2.2 Centrala resultat.....	11
2.2.1 Hedersrelaterat våld och förtryck i en global kontext.....	12
2.2.2 Hedersrelaterat våld och förtryck i en svensk kontext.....	13
2.2.3 Socialtjänstens insatser.....	14
3. Teoretiska perspektiv.....	15
3.1 Systemteori och systemekologist perspektiv.....	16
3.2 Intersektionalitet.....	16
4. Metod.....	17
4.1 Forskningsdesign.....	17
4.1.1 Fenomenologi.....	18
4.1.2 Hermeneutik.....	18
4.2 Urval och avgränsningar.....	18
4.3 Intervjuernas genomförande.....	19
4.4 Insamling av data och empiri.....	19
4.5 Analysmetod.....	20
4.6 Studiens trovärdighet och tillförlitlighet.....	20
4.7 Generaliserbarhet.....	21
4.8 Forskningsetiska frågor.....	21
5. Resultat och analys.....	22
5.1 Beskrivning av teman.....	22
5.2 Beskrivning av informanter.....	23
5.3 Hedersrelaterat våld och förtryck i ett intersektionellt perspektiv.....	24
5.4 Socialtjänstens arbete och insatser.....	29
5.5 Handlingsplan och riktlinjer för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck... 35	
5.6 Kunskap och utbildning kring hedersrelaterat våld och förtryck.....	39

6. Diskussion	43
6.1 Metodreflektion	47
6.2 Förslag till vidare forskning	48
7. Referenslista	49
Bilagor	53
Bilaga 1 - Kontaktbrev	53
Bilaga 2 - Informationsbrev	54
Bilaga 3 - Intervjuguide	55

1. Inledning

Hedersrelaterat våld och förtryck är ett relativt nytt socialt problem i Sverige som på allvar började uppmärksammas efter mordet på Fadime Sahindal år 2002. Regeringen uppmärksammade frågan och startade bland annat ett program för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Under åren 2003 till 2010 avsattes mer än 200 miljoner kronor i arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor, däribland hedersrelaterat våld och förtryck. Bland annat gjordes satsningar på att öka kunskapen och medvetenheten hos personal som arbetar nära problemet (Hobson & Hellgren, 2008; Skr 2007/08:39). Mäns våld mot kvinnor är ett prioriterat ämne inom svensk politik men det har länge saknats en enhetlig strategi för att motverka problemet. År 2008 släppte regeringen en handlingsplan som beskrev att alla insatser för att motverka mäns våld mot kvinnor måste utgå från de utsattas behov och att det var statens och kommunernas ansvar att tillgodose de våldsutsattas behov av stöd och hjälp. Handlingsplanen innefattade såväl mäns våld mot kvinnor som hedersrelaterat våld och förtryck och våld i samkönade relationer. Handlingsplanen beskrev att hedersrelaterat våld och förtryck skiljer sig från andra typer av våld genom dess kollektiva karaktär, samt att både förövare och offer kan vara av båda könen. Detta gör att specifik kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck behövs samt att det krävs särskilda rutiner för att arbeta med problematiken (Skr 2007/08:39).

Socialtjänstens medvetenhet och kunskapsnivå om hedersrelaterat våld och förtryck har ökat sedan frågan blev en nationell angelägenhet, men det rör kunskap om hedersvåld på en mer generell och övergripande nivå. Hur kunskapen ska implementeras i det praktiska arbetet på individnivå har dock inte nått samma utvecklingsnivå vilket gör att det ändå råder en relativt stor kunskapsbrist inom socialtjänsten (Schlytter & Linell, 2008). Kunskapsbristen kring hedersrelaterat våld och förtryck har visat sig på olika sätt inom socialtjänsten. Bland annat menar Schlytter och Linell (2008) att hedersrelaterat våld och förtryck många gånger setts som en typ av problematik som ska lösas inom familjen, det vill säga att det är en konflikt mellan förälder och ungdom som ska lösas med ett "familjistiskt" synsätt. Detta tyder även på att personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck många gånger missbedömts, missförståtts eller att de inte tagits på allvar av socialtjänsten och därför bortprioriterats. En annan tydlig kunskapsbrist har visat sig genom att socialsekreterare inte haft kunskap om hur de ska agera i ärenden med

hedersrelaterat våld och förtryck och att de varit rädda för att göra fel (Schlytter & Linell, 2008).

Idén till denna uppsats föddes efter det att vi båda två på olika sätt kommit i kontakt med hedersrelaterat våld och förtryck och mött individer utsatta för just denna typ av våld. Vi har även varit i kontakt med och mött professionella inom bland annat socialtjänsten och fått uppfattningen att kunskapsnivån kring hedersrelaterat våld och förtryck bland socialsekreterare inte är så hög som den borde vara. Vi har också sett att individer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck många gånger inte fått den hjälp de behövt eller att hjälpen sett olika ut beroende på kommun. Detta kan bero på kunskapsbrist hos socialsekreterare, bristande erfarenhet eller brister i handlingsplaner och riktlinjer. Detta var dock endast spekulationer från vår sida och därför ville vi undersöka saken närmare. Vi valde då att undersöka hur stor del handlingsplaner och riktlinjer har i socialtjänstens arbete med hedersrelaterat våld och förtryck samt hur arbetet bedrivs. Vår gemensamma uppfattning innan studien var att väl upprättade handlingsplaner och riktlinjer kan underlätta arbetet hedersrelaterat våld och förtryck och att avsaknad av handlingsplaner och riktlinjer då medförde det motsatta - nämligen svårigheter att hantera ärenden och bemötande av utsatta individer. Genom en sökning på Google har vi sett att handlingsplaner för hur socialtjänsten i olika kommuner ska arbeta med hedersrelaterat våld och förtryck ser olika ut. Många kommuner hade väl utformade handlingsplaner med en tydlig plan över hur socialtjänsten ska agera och gå till väga då de möter problematik som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Dessvärre fanns även ett flertal kommuner som inte har någon handlingsplan specifikt för hedersrelaterat våld och förtryck utan endast en generell handlingsplan för våld i nära relationer. Som myndighet har socialtjänsten ett ansvar att hjälpa och stötta individer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck och det är även de som beslutar om en utsatt individ är i behov av någon form av insatser. I och med det arbetet krävs en kompetens över hur hedersärenden ska hanteras och handläggas, en kompetens vi menar saknas eller är bristfällig vid flera socialkontor.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur socialsekreterare arbetar med ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck, om det finns upprättade handlingsplaner och riktlinjer samt hur dessa implementeras i arbetet. Syftet kommer att undersökas med hjälp av följande frågeställningar:

- Hur beskriver de fem socialsekreterarna att deras respektive socialkontor arbetar med hedersrelaterat våld och förtryck?
- Har de undersökta socialkontoren specifika handlingsplaner och tydliga riktlinjer i arbetet som rör hedersrelaterat våld och förtryck?
- Hur beskriver de fem socialsekreterarna implementeringen av handlingsplanen i arbetet samt betydelsen av en handlingsplan?

1.2 Bakgrund

Våld i nära relationer är en kränkning av mänskliga rättigheter. 1993 antog Förenta Nationerna (FN) en deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor (Kvinnokonventionen) och barns rätt till en uppväxt utan våld presenterades i FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) 1989 (Socialstyrelsen, 2016). Sverige tar tydligt avstånd från hedersrelaterat våld och förtryck och i grunden för att motverka våldet finns FN:s allmänna förklaringar om de mänskliga rättigheterna, Kvinnokonventionen och Barnkonventionen (Länsstyrelsen Östergötland, 2008). År 2014 trädde Istanbulkonventionen i kraft i Sverige. Konventionen syftar till att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet och omfattar alla typer av våld mot kvinnor men parter som omfattas av konventionen uppmantras att tillämpa den på alla som utsätts för våld i hemmet. Konventionen innehåller även bestämmelser om brottsoffers rätt till stödinsatser, som till exempel skyddat boende och förebyggande arbete i form av behandlingsprogram för våldsutövare (Socialstyrelsen, 2016).

Mellan år 2010–2014 genomförde regeringen ett omfattande arbete för att förebygga och motverka mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. En utredning av arbetet visade att det bland annat lett till att flera handlingsplaner tagits fram på nationell nivå samt att uppdrag givits till ett flertal aktörer på myndighets- och organisationsnivå. Satsningarna har medfört att arbetet mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck har utvecklats, bland annat har kunskapsnivån ökat och ett flertal metoder har utvecklats samt att flera handböcker, föreskrifter, vägledningar och utbildningsmaterial tagits fram (SOU 2015:55). Utöver det har även lagstiftningen förstärkts inom området. Trots det omfattande arbetet är det inte tillräckligt och utredningen menar att det fortfarande finns brister i många myndigheters arbete. Det saknas bland annat strategisk styrning, utbildning om våld på svenska universitet och

högskolor samt förebyggande insatser och utvärderingar. Det har också visat sig att arbete mot våld ofta är ett parallellt arbete vid sidan av ordinarie arbetsuppgifter samt att arbete inom området mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck sällan är ett prioriterat ämne på chefsnivå (SOU 2015:55).

1.3 Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck är, som tidigare nämnts, ett relativt nytt socialt problem i Sverige som började uppmärksammas i samband med mordet på Fadime. Hedersrelaterat våld och förtryck förekommer vanligtvis i samhällen eller grupper med starka patriarkala system där skuld och skam ses som ett problem som drabbar hela gruppen. Inom dessa patriarkala kulturer ligger fokus på att upprätthålla heder inom familjen och släkten (Björktomta, 2005).

Ordet patriark kommer från det grekiska ordet patriarchēs som betyder fadersvälde. Björktomta (2005) beskriver en traditionell, patriarkal familj som en triangel där pappan står högst upp som familjens överhuvud och ansvarig för familjens relationer både inom och utom familjen. Under familjens överhuvud finns sedan farfar och hans släkt, sedan under honom morfar, mamma och deras släkt. Under dem, det vill säga längst ner, finns sedan barnen. Sönerna i en familj har, oavsett ålder, företräde mot sina systrar i hierarkin. I den patriarkala familjen ses kvinnan mer som en del av mannen och inte som en egen individ med egna medborgerliga rättigheter (Björktomta, 2005).

Ett vanligt motiv bakom hedersrelaterat våld och förtryck är att en pojke/man eller flicka/kvinna får påtryckningar av familjen eller släkten om att de ska gifta sig med en, av familjen, utvald person. Om individen går emot familjens val, riskerar denne att vanhedra familjen. Detta kan då medföra att familjen skuldbeläggs, stängs ute eller utsätter personen för hot och våld i hederns namn (Länsstyrelsen Östergötland, 2011). Majoriteten av de som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är flickor/kvinnor men även pojkar/män kan vara utsatta. För pojkar/män kan det innebära en typ av dubbel utsatthet i form av offer och förövare. Många gånger kan till exempel sönerna i en familj tvingas att mot sin vilja kontrollera en syster eller själva bli utsatta för exempelvis våld eller bestraffning (Schlytter & Rexvid, 2012). Familjens eller släktens status vilar på flickornas/kvinnornas oskuld och att deras beteenden kan leda till att familjens eller släktens heder förstörs. Pojkar får redan i tidig ålder lära sig att det är deras ansvar att

familjens heder inte förstörs. Heder är en manlig egenskap som är bestämmande för familjens status i andras ögon (Schlytter & Rexvid, 2012).

Hedersrelaterat våld och förtryck och mäns våld mot kvinnor har sina grunder i kulturella föreställningar om kön, makt och sexualitet. Det som skiljer hedersrelaterat våld och förtryck, i jämförelse med annat våld mot kvinnor, är det kollektiva intresset av att kontrollera flickors och kvinnors oskuld och sexualitet i fokus (Schlytter, 2012), det vill säga att det finns ett bakomliggande kollektivt tryck om att hedern endast kan återupprättas genom bestraffning (Länsstyrelsen Östergötland, 2008).

Den mest våldsamma typen av hedersrelaterat våld är hedersmord, vilket betyder att en person, i de flesta fall kvinnor, dödas av en medlem i familjen eller släkten (Al Gharaibeh, 2016). I Sverige sker uppskattningsvis fem hedersmord varje år men mörkertalet är stort då många fall rubriceras som olyckor eller självmord på grund av bristande bevis (www.gapf.se).

1.4 Relevans för socialt arbete

Vi bedömer att denna studie har hög relevans för socialt arbete då det är viktigt att lyfta hur socialtjänsten arbetar i frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Vår erfarenhet är att socialtjänstens arbete med hedersfrågor är bristfälligt, vilket ger oss en förförståelse av att kunskapen kring ämnet heder är relativt låg även bland professionella. Vi har funnit att Socialstyrelsen riktat en generell kritik mot flera kommuner i landet för att det bland annat saknats relevanta och specifika handlingsplaner och arbetsmetoder när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett aktuellt ämne som den senaste tiden har ökat i och med de stora flyktingströmmarna. Med vår studie hoppas vi kunna bidra till en ökad medvetenhet och förståelse kring hedersrelaterade frågor samt belysa hur väl socialtjänstens arbetssätt och metoder motsvarar de handlingsplaner och riktlinjer som finns från Socialstyrelsen.

1.5 Centrala begrepp

Vi har valt att ge begreppet hedersrelaterat våld och förtryck särskild stor plats då det är den centrala delen i vårt arbete. Dock utgör det även en stor del av bakgrunden till detta ämne och presenterades därför under avsnittet *Bakgrund*. Björktomt (2007) skriver att det inte finns några vedertagna eller allmänt accepterade definitioner av begreppen heder, hedersrelaterat våld eller hedersmord, varken i Sverige eller internationellt. Begreppen

har även olika betydelse i olika samhällen och samhällsgrupper samt förändras över tid (Björktomta, 2007).

I vår studie kommer begreppet hedersrelaterat våld och förtryck att användas. Vid citat eller referat som kräver det används även bara begreppen heder eller hedersvåld, det kan dock ses som synonymt med hedersrelaterat våld och förtryck. När vi använder oss av hedersrelaterat våld och förtryck som begrepp eller beskriver det som fenomen menar vi våld som utförs mot en individ, där förövaren är någon inom familjen eller släkten samt där det bakomliggande motivet är att våldet utförs som ett straff mot individen och för att återupprätta familjens heder.

1.5.1 Hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relationer

Hedersrelaterat våld och förtryck och mäns våld mot kvinnor rent generellt liknar varandra på många sätt. Båda våldsformerna har till exempel grunder i kulturella föreställningar om kön, sexualitet och makt. De utövas även ofta i en nära relation samt att den utsatta individen ofta är starkt känslomässigt bunden till förövaren eller förövarna. Kvinnors och mäns sexualitet är en central aspekt för att förstå våldets struktur både när det rör mäns våld mot kvinnor på ett övergripande plan men även för hedersrelaterat våld och förtryck (Skr 2007/08:39). Den största skillnaden mellan hedersrelaterat våld och förtryck och mäns våld mot kvinnor, är att våldet inom en hederskontext utförs för att återupprätta en nedsmutsad heder som måste rentvås genom våld (Schlytter, 2012). Ytterligare en skillnad är att våldet i hederskontexten utspelas i den kollektiva strukturen, ofta inom den egna familjen som finns runt individen. Våld i nära relation utspelas ofta våld mellan två individer (Wikström & Ghazinour, 2010).

1.5.2 Handlingsplan

En handlingsplan är kort sagt en plan över hur arbetet ska gå till väga kring ett specifikt fenomen, exempelvis hedersrelaterat våld. Den är till för att underlätta arbetsprocessen. En handlingsplan kan vara upprättad för kortsiktiga och långsiktiga arbeten.

1.5.3 Socialstyrelsen

Socialstyrelsen är en myndighet vars verksamhet är kopplad till socialtjänst samt hälso- och sjukvård. Socialstyrelsen arbetar bland annat med att kartlägga internationell forskning, förekomsten av hedersproblematik i Sverige, samt följa upp och analysera

insatser mot hedersvåld. De har även till uppgift att förbättra kompetensen inom socialtjänst och hälso- och sjukvård (www.hedersfortryck.se).

1.5.4 Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har olika uppdrag både regionalt och nationellt för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsen Östergötland arbetar sedan 2005 på uppdrag av regeringen och har bidragit till att arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck har utvecklats på flera plan (www.hedersfortryck.se).

1.5.5 Skyddat boende

Avsett för personer som inte har möjlighet att bo hemma på grund av exempelvis fysisk eller psykisk misshandel. Boendet är skyddat från samhället och syftet är att individen ska kunna leva utan att bli funnen av de som utgör hotet för individen, exempelvis familj eller släktingar (Socialstyrelsen, 2013).

1.6 Uppsatsens disposition

Denna uppsats är indelad i sex avsnitt. I det första och inledande avsnittet introducerar vi läsaren till ämnet genom att presentera syfte och frågeställningar. Där beskriver vi även bakgrund, centrala begrepp samt vilken relevans studien har för socialt arbete. I det andra avsnittet presenteras de mest centrala resultaten av tidigare forskning samt att vi beskriver vår litteratursökning. Studiens tredje avsnitt innehåller de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för vår studie. Det fjärde avsnittet behandlar vår forskningsmetod och där beskrivs hur vi gått till väga i genomförandet av studien. Även studiens trovärdighet och tillförlitlighet samt forskningsetiska aspekter tas upp där. Avsnitt fem innehåller studiens resultat och analys. Det sjätte och avslutande avsnittet innehåller en reflekterande diskussion samt förslag till vidare forskning.

2. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras först hur vi gått tillväga vid litteratursökning av tidigare forskning. Därefter följer en summering av den tidigare forskning som av oss bedömts som relevant för att beskriva det tidigare kunskaps- och forskningsläget.

2.1 Litteratursökning

Vid sökningen av artiklar har vi använt oss av de databaser som finns tillgängliga via Högskolan i Gävle. De flesta artiklar har vi funnit i SocIndex, Discovery och SwePub men vi har även gjort kompletterande sökningar på sökmotorer som Google för att hitta mer forskning och material, bland annat avhandlingar som inte funnits tillgängliga via högskolans databas.

När vi har sökt våra artiklar har vi använt sökorden honour*, heder*, “social work”, “hedersrelaterat våld”, “in social work”. Vi har även använt oss av trunkeringstecken (*) för att få med träffar där ordet även ingår i böjd form, exempelvis om vi sökte på heder*, så kunde vi få med hedersvåld eller hederskultur. Vi har även använt oss av citationstecken (") runt vissa ord för att få träffar på den exakta frasen. Vid våra sökningar i databaserna har vi angett att artiklarna som vi sökt ska vara “peer-reviewed”.

2.2 Centrala resultat

Ett tydligt resultat vi kunde se var att en stor del av det tidigare kunskapsläget var fokuserat på flickors och kvinnors utsatthet när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Forskningen visade att flickor/kvinnor i större utsträckning är utsatta och drabbade men även pojkar/män drabbas, även om det inte är lika vanligt. Pojkars/mäns utsatthet belyses inte lika omfattande som flickors/kvinnors utsatthet i forskningen. En stor del av den tidigare forskningen gjorde även skillnad på våld mot kvinnor med utländsk bakgrund och våld i form av hedersrelaterat våld och förtryck.

Ett centralt tema vi sett i den tidigare forskningen är hur hedersrelaterat våld och förtryck påverkade det sociala arbetet, både i en svensk och internationell kontext. Utöver det har vi funnit teman som hedersrelaterat våld och förtryck som ett globalt hälsoproblem, hur heder påverkas av en social, kulturell och religiös kontext samt vilka insatser socialtjänsten kan erbjuda personer utsatta för hedersrelaterat våld. Återkommande begrepp i den tidigare forskningen var till exempel heder, hedersrelaterat våld, hedersmord, hederskultur, honour, honour killings, honour based violence, patriarkat. Dessa begrepp liknar även många av de ord vi använt som sökord vid vår litteratursökning.

2.2.1 Hedersrelaterat våld och förtryck i en global kontext

Hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) drabbar i större utsträckning flickor och kvinnor, men även pojkar och män kan på olika sätt vara utsatta. Den mest extrema formen av hedersrelaterat våld är hedersmord, vilket innebär att offret (som i de flesta fall är en kvinna) dödas av en medlem ur den egna familjen, på grund av att hon anses ha vanhedrat familjen. Bakgrunden till mordet varierar men vanliga motiv kan till exempel vara att hon motsätter sig giftermål med en man familjen valt ut, ansöker om skilsmässa eller att hon inte lyder sin make eller far. Det finns även fall där kvinnan blivit utsatt för sexuella övergrepp eller våldtäkt men ändå mördats för att hon förstört familjens heder (Al Gharaibeh, 2016). Varje år dödas omkring 5000 kvinnor i världen i så kallade hedersmord men mörkertalet är stort. Antalet offer uppskattas till att vara fyra gånger så många men det går inte att säga säkert då hedersmord i många länder inte registreras som ett brott (Al Gharaibeh, 2016; Bhanbhro, de Chavez & Lusambili, 2016; Hobson & Hellgren, 2008). Brotten sker ofta bakom stängda dörrar och i många länder rapporteras och registreras brotten som olyckor eller självmord (Al Gharaibeh, 2016; Bhanbhro et al., 2016; Wikström & Ghazinour, 2010). I vissa länder klassificeras hedersmord inte ens som ett brott utan anses mer vara ett "familjeproblem" eller en naturlig del av livet (Wikström & Ghazinour, 2010).

Hedersmord är ett komplext begrepp som inte har någon direkt koppling till religion. De flesta, men långt ifrån alla, hedersmord sker i muslimska länder, men det går inte att säga att de endast sker på grund av religiösa skäl. Hedersmord har även inträffat i religioner som kristendom och hinduism och det har till exempel rapporterats om hedersmord och hedersrelaterat våld och förtryck från icke-muslimska länder som Brasilien, Indien, Sverige och Storbritannien (Al Gharaibeh, 2016). Det går därmed inte att se någon direkt koppling mellan hedersmord och kultur eller religion utan det är ett fenomen som måste förstås ur en mer samhällelig kontext (Al Gharaibeh, 2016). Trots det är det många länder som starkt förknippar hedersrelaterat våld och förtryck med religion, framför allt islam (Wikström & Ghazinour, 2010). I Sverige har inte religion, utan kulturella skillnader, varit en av grundfrågorna i debatten kring hedersrelaterat våld och förtryck och inom politiken har även invandrares svårigheter att anpassa sig till den svenska kulturen använts som argument (Wikström & Ghazinour, 2010).

2.2.2 Hedersrelaterat våld och förtryck i en svensk kontext

Sett till historien är hedersrelaterat våld och förtryck egentligen inget nytt fenomen i den svenska och nordiska kontexten. Tidigare forskning kring heder har visat att heder, redan under 1600-, 1700- och 1800-talen, var starkt förknippade med kvinnan och hennes sexualitet. Skillnaden mellan dåtidens hedersbegrepp och det vi idag syftar på när vi pratar om heder, var att dåtidens kvinnor hade en större rörelsefrihet och förvaltade sin heder mer självständigt, det vill säga att skammen drabbade kvinnan som individ (Lindstedt Cronberg, 2005). Hedersbegreppet som sådant har alltså funnits med under en lång tid, även om det vi idag associerar med begreppet heder och hedersvåld inte påminner speciellt mycket om den tidigare betydelsen. Hedersrelaterat våld och förtryck fick en ny betydelse i och med de uppmärksammade morderna på Sara Abed Ali, Pela Atroshi och Fadime Sahindal, tre hedersmord som uppmärksammades starkt i svensk media (Hobson & Hellgren, 2008; Wikström & Ghazinour, 2010). Hederskulturen i Sverige har även brett ut sig i och med de stora flyktingströmmarna som kommit till Sverige från bland annat Iran, Irak och Turkiet, länder där hederskulturen är stark (Schlytter & Linell, 2010).

Undersökningar gjorda under 2000-talet visade att tio procent av ungdomar i åldern 13–18 år, fick utstå våld i hemmet för att föräldrarna ansåg att den unge dragit skam och vanära över familjen. En granskning av 196 ansökningar om vård eller omhändertagande enligt 2 § i Lagen om vård av unga (LVU) som gjordes under ett år, visade att drygt 70 procent uppgav att de utsattes för våld (Linell, 2016). Granskningen visade även att både fysiskt och psykiskt våld var vanligt och det visade sig i form av exempelvis kontroll och begränsningar, psykologisk förnedring och tvång, hot om fysiskt våld eller dödshot. Även tvångsäktenskap och könsstympning var exempel på våld eller straff som förekommit för att upprätthålla familjens heder. I undersökningen framkom att fler flickor var utsatta samt att de var i större behov av skydd än pojkar. Våldet som riktades mot flickor var i större utsträckning kopplat till sexualitet som en följd av normer om heder och oskuld (Linell, 2016).

I Sverige har stora satsningar gjorts på förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor. Sedan 2004 bedriver Länsstyrelserna ett arbete på uppdrag från regeringen för att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck. I en nyligen publicerad rapport från Länsstyrelsen

Östergötland (2017) framgår att det arbete som bedrivs i syfte att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck har lett till att kunskapsnivån i landet idag är högre och mer likvärdig. Arbetet behöver dock ständigt utvecklas och kunskapsnivån måste kontinuerligt förbättras, något som måste ske på ett långsiktigt plan (Länsstyrelsen Östergötland, 2017). Idag försvåras det långsiktiga arbetet av att ekonomiska medel endast beviljas för ett år. Länsstyrelserna menar att långsiktiga satsningar är nödvändiga för att arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck ska utvecklas och bli mer likvärdigt i olika myndigheter, däribland den kommunala socialtjänsten (Länsstyrelsen Östergötland, 2017). Den 1 januari 2017 började en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor att gälla. Det är en tioårig strategi som regeringen tagit fram i syfte att motverka våldet och på sikt få det att upphöra. Strategin omfattar även hedersrelaterat våld och förtryck (Länsstyrelsen Östergötland, 2017; Skr. 2016/17:10).

2.2.3 Socialtjänstens insatser

Enligt Socialtjänstlagen ska socialnämnden verka för att den som utsätts för brott får stöd och hjälp samt att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden har även ett särskilt ansvar för att barn och unga får det skydd och stöd som de behöver. Det innebär att socialtjänsten har möjlighet och skyldighet att följa utvecklingen för ett barn som far illa och att de ska arbeta för att barnet får växa upp under trygga och goda förhållanden. Socialnämnden är den del av kommunen som ansvarar för kommunens uppgifter enligt socialtjänstlagen (Socialstyrelsen, 2016). Socialstyrelsen har tidigare riktat kritik mot flera kommuner i Sverige då det gäller hantering av ärenden som berör hedersrelaterat våld och förtryck och pekat på flera brister, både generella och mer specifika. På ett generellt plan har det funnits brister i struktur och helhetssyn, saknats handlingsplaner, varit bristfällig dokumentation och bemötande samt saknats barnperspektiv. De mer specifika bristerna har till exempel visat sig i form av att det saknats risk- och säkerhetsbedömningar kopplade till hedersproblematik samt att personal har för lite kunskap om hur hedersrelaterat våld och förtryck visar sig och hur den typen av våld bör utredas (Socialstyrelsen, 2013).

I och med att hedersrelaterat våld och förtryck som vi känner till det idag är relativt nytt, arbetar socialtjänsten fortfarande med att försöka komma fram till hur man ska möta denna typ av problematik. Än så länge finns ingen given strategi för hur myndigheter ska

arbeta med dessa frågor och därför kan kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck ses som svag. Sveriges sociala arbete har fått kritik riktad mot sig då skola och/eller socialtjänst ansetts ha agerat för sent då flickor varit offer för hedersrelaterat våld och förtryck (Wikström & Ghazinour, 2010). Regeringens insatser, i form av ekonomiska satsningar och handlingsplaner, under åren 2003 - 2010 (*se avsnittet Bakgrund*) ledde till en utveckling av skyddade boenden samt ökad kompetens kring hedersrelaterat våld och förtryck, men trots att kunskapsutvecklingen har gått framåt är den ännu inte tillräcklig. Det finns fortfarande en osäkerhet kring hur personal som arbetar nära personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck ska agera (Hobson & Hellgren, 2008). Skyddade boenden har visat sig vara en viktig insats för flickor och kvinnor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, då det många gånger är den enda utvägen att komma undan våldet. Det främsta målet med skyddade boenden är att separera flickan eller kvinnan från våldsutövaren samt att stärka henne och hjälpa henne att utvecklas till en fri och självständig individ. Att bo på ett skyddat boende innebär dock många gånger att leva under strikta regler, låsta dörrar, att stundtals vara isolerad från samhället och ha begränsad kontakt med vänner och familj. Detta är en nödvändig åtgärd för flickans/kvinnans säkerhet och skydd men att åter leva under begränsade former kan även upplevas som att en kontroll ersätts av en annan (Hobson & Hellgren, 2008).

Hedersrelaterat våld, som exempelvis hedersmord, är ett problem som kräver åtgärder från flera håll, vilket innebär att det är viktigt att förstå dess bakomliggande faktorer. Detta kräver även kunskap och det bästa sättet att lära sig om det är att själv vara villig att lära sig och att söka kunskap kring det (Al Gharaibeh, 2016). I en artikel av Gruber (2011), belystes den okunskap som råder kring begreppet hedersvåld. Många gånger beskrivs hedersvåld som ett främmande fenomen som rör våld mellan män och kvinnor i utrikesfödda familjer, men då det sker i etniskt svenska familjer beskrivs det istället för kvinno- eller barnmisshandel. Varför det beskrivs på detta sätt kan bero på att människor i stor utsträckning saknar kunskap (Gruber, 2011).

3. Teoretiska perspektiv

I detta avsnitt presenterar vi de teorier och perspektiv som ligger till grund för vår studie. De teorier vi använt oss utav är systemteori, systemekologi samt intersektionalitet.

3.1 Systemteori och systemekologiskt perspektiv

Systemteorin handlar om att se en person utifrån hela sin kontext. Varje individ ingår i ett system, exempelvis ett system hemma, med vännerna och ett system på arbetsplatsen. Det handlar om att se och förstå individen utifrån sin kontext i alla olika nivåer av ett sammanhang, det vill säga utifrån ett individ-, grupp- och samhällsperspektiv. Systemteori och systemekologi handlar om att förstå att individ och samhälle påverkar och påverkas av varandra, för att sedan kunna analysera hur influenserna ser ut (Payne, 2008). Systemteoretiska teorier förklarar samspelet mellan det privata och det offentliga och även hur olika människor kan komma att påverka detta samspel i olika förändringar (Vimont, 2012). Vi har använt oss av systemteori och systemekologiskt perspektiv för att analysera våra svar. Systemteori kan ge förklaringar om att det är samhället det är "fel" på och inte människan. Systemekologi handlar om att alla individer ingår i flera system och är, direkt eller indirekt, beroende eller påverkade av hur de olika systemen samspelar med varandra. Det kan exempelvis vara ett system i skolan, ett system i kompiskretsen eller familjesystemet (Payne, 2008).

Vi har valt dessa teorier då alla människor ingår i olika system där de olika systemen har en påverkan på varandra. De individer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har många gånger levt i starka, patriarkala familjer vilket i sig är ett eget system, där varje individ påverkar eller påverkas av andra inom strukturen. Hedersrelaterat våld och förtryck är kollektivt sanktionerat och utövat, medan den utsatte i många fall är en ensam individ. Om en individ blir utsatt eller utsätter någon för hedersrelaterat våld och förtryck blir alla i det omkringliggande systemet direkt eller indirekt påverkade. I och med detta menar vi att systemteori och systemekologi är relevant för oss att utgå ifrån.

3.2 Intersektionalitet

Intersektionalitet innebär att förstå olika sociala kategoriseringar utifrån ett maktperspektiv. Det kan exempelvis handla om kategoriseringar som kön, klass och etnicitet och hur dessa aspekter hänger ihop tillsammans med individer och möjligheter till makt. Detta är något som ständigt är i rörelse och kategorierna hänger samman med varandra (Karlsson & Piuva, 2012). En viktig utgångspunkt i den intersektionella teorin är att människors erfarenheter, identiteter och möjligheter beror på flera faktorer som inte kan förstås isolerade från varandra. Med det menas att kvinnor aldrig "bara" är kvinnor och att könsrelationer, såväl som klass, etnicitet eller sexualitet, i sig inte är tillräckliga

för att förklara hur ojämlikheter skapas och på vilket sätt makt utövas (Karlsson & Piuva, 2012).

En vanlig (miss)uppfattning är att hedersrelaterat våld och förtryck endast förekommer i familjer med utländsk bakgrund med andra kulturella och religiösa inslag. Som den tidigare forskningen visar är det flickor/kvinnor som i störst utsträckning är drabbade men även pojkar/män kan på olika sätt vara drabbade. Det finns ingen enkel definition eller förklaring som kan användas för att förstå hedersvåld, det är ett komplext problem som måste förstås ur ett bredare perspektiv. Intersektionalitet är en relevant teori för oss att använda då vi vill analysera hur hedersrelaterat våld och förtryck kan förstås ur flera perspektiv samt hur de olika maktperspektiven påverkar varandra. Hedersrelaterat våld och förtryck har, precis som mäns våld mot kvinnor generellt, sin grund i kulturella föreställningar om kön, makt och sexualitet.

4. Metod

I detta avsnitt presenterar vi vår forskningsdesign i form av vilka vetenskapliga angreppssätt vi valt att utgå ifrån samt vilken typ av metod vi valt för studiens genomförande. Därefter beskriver vi tillvägagångssättet i form av urval, genomförande, insamling av data och empiri samt analysmetod. Som avslutning i avsnittet diskuteras studiens trovärdighet och tillförlitlighet, generaliserbarhet samt att vi beskriver de etiska aspekter vi tog ställning till innan studien.

4.1 Forskningsdesign

Vi har valt att bygga vår studie på kvalitativa intervjuer. Intervjuer är en central del av kvalitativ forskning, vilka hjälper forskaren att få insikt i olika sociala miljöer eller ge kunskap om människors känslor och upplevelser om olika situationer eller fenomen (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Intervjuerna har genomförts i halvstrukturerad form vilket innebär att de varken var helt öppna som ett vardagssamtal eller slutna som ett frågeformulär. Halvstrukturerade intervjuer utgår från en intervjuguide med förslag till frågor och teman (Kvale & Brinkmann, 2014). Vi utformade en intervjuguide (se *Bilaga 3*) som vi hade som underlag vid intervjuerna. Intervjuguiden utformades utifrån fyra, av oss, förutbestämde teman. Dessa teman var *socialsekreteraren, hedersrelaterat våld och förtryck, handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck* samt

socialtjänstens insatser. Utifrån dessa teman skapades sedan frågor för att generera svar på våra frågeställningar.

4.1.1 Fenomenologi

Fenomenologi är ett filosofiskt verktyg som används för att kartlägga hur människor upplever livsvärldsfenomen (Kvale & Brinkmann, 2014). Det handlar om att förstå olika sociala fenomen utifrån aktörens eget perspektiv och att beskriva världen som de upplever den. Vår insamlade data består av halvstrukturerade intervjuer, som till viss del är inspirerade av fenomenologin (jmf Kvale & Brinkmann, 2014). Med den halvstrukturerade intervjun som undersökningsmetod kan vi, genom informanternas personliga beskrivningar och upplevelser, förstå hur socialsekreterare arbetar kring hedersrelaterat våld och förtryck.

4.1.2 Hermeneutik

Hermeneutik innebär att tolka och förstå delen och helheten av, i vårt fall, intervjuerna. Då vi transkriberat vårt insamlade material och skrivit ut det blir texten föremål för vår tolkning (jmf Larsson, 2005). Vi kommer alltså utifrån vad vi fått fram göra egna tolkningar utifrån vad informanterna delgett oss. Vi kan även se ett samband mellan hermeneutiken och systemteorin. Enligt Payne (2008) innebär systemteorin att vi inte bara kan förstå en människa utifrån ett perspektiv, utan vi måste hela tiden se till hela kontexten. Med andra ord måste vi förstå och ha insikt i helheten för att kunna tolka delen och vice versa.

4.2 Urval och avgränsningar

I denna studie har vi gjort ett strategiskt urval, vilket innebär att vi i studiens inledande skede bestämde olika urvalskriterier för vilka informanter som skulle delta i vår studie (jmf Trost, 2012). Vi gjorde en sökning på Google där vi letade efter handlingsplaner för hedersrelaterat våld och förtryck i olika kommuner. Sökningen gav flera intressanta träffar där vi kunde se att handlingsplaner kan se olika ut i olika kommuner. Vi valde ut fem kommuner där tre av kommunerna hade specifika handlingsplaner för hedersrelaterat våld och förtryck, och två inte hade det. Det var från vår sida ett medvetet val att välja kommuner med olika handlingsplaner för att undersöka och jämföra eventuella skillnader i arbetet. Vi tog, via mail till enhets- eller verksamhetschef, kontakt med fem socialkontor

i dessa kommuner, där vi kort beskrev vilka vi är, vad vi ville göra samt urvalskriterier för deltagarna (*se bilaga 1*). Av dessa fem fick vi kontakt med tre socialkontor som var villiga att delta i studien. Två av dessa socialkontor hade specifika handlingsplaner för hedersrelaterat våld och förtryck, den tredje hade en generell handlingsplan för våld i nära relationer. Via enhets- eller verksamhetschefer fick vi svar om vilka socialsekreterare som kunde ställa upp och vi tog därefter kontakt med dessa socialsekreterare för att boka in tid för intervju.

De urvalskriterier vi hade utgjorde även en avgränsning för vilka personer som kunde vara aktuella som informanter.

Urvalskriterier:

- Informanten arbetar som socialsekreterare inom socialtjänsten
- Informanten arbetar med och handlägger ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck
- Informanten har tidigare erfarenhet av handläggning av ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck.

4.3 Intervjuernas genomförande

Intervjuerna genomfördes med socialsekreterare som hade erfarenhet av själva handläggningen vid hedersärenden. Några dagar innan intervjuerna genomfördes skickade vi ut ett informationsbrev via mail till våra informanter där vi förklarade syftet med intervjun, hur vi skulle gå till väga samt varför vi valt att intervjua just dem (*se Bilaga 2*). I mailet informerade vi även om intervjuens fyra olika teman för att informanterna skulle vara förberedda. Intervjuerna genomfördes på respektive socialkontor. Vi genomförde tre intervjuer med fem informanter, där två av intervjuerna genomfördes med informanter som par. Intervjuerna spelades in på våra mobiltelefoner och tog mellan en till en och en halv timme att genomföra. Efter intervjuerna transkriberade vi materialet vilket vi sedan använde vid analysen.

4.4 Insamling av data och empiri

Datamaterialet i vår studie är det material vi producerar i själva fältarbetet, det vill säga de intervjuer vi genomförde. Under intervjuerna gjorde vi även observationer av informanternas uttryck och kroppsspråk, vilket kan ha påverkat vår tolkning av informanternas svar. Vårt empiriska material utgörs av det material vi valt ut för analys

(jmf Svensson & Ahrne, 2011). Insamlingen av vår data har skett genom halvstrukturerade intervjuer och vårt empiriska material består av de svar vi fått fram genom våra intervjuer samt den kunskap vi skaffat oss genom att läsa relevant litteratur.

4.5 Analysmetod

För att analysera vår insamlade data valde vi en tematisk analysmetod. Langemar (2008) beskriver att tematisk analys kan göras både som induktiv, deduktiv eller som en kombination som då kallas abduktiv analys. Vi har gjort en abduktiv analys. Vi utgick från ett deduktivt tillvägagångssätt då vårt syfte och våra frågeställningar fick ligga till grund för formuleringen av frågor till intervjun. Detta gjordes för att säkerställa att intervjun skulle ge svar på de frågor som vi hade för syfte att undersöka. Våra frågeställningar var därmed redan från start givna teman. Under arbetet med transkribering och sammanställning av intervjuerna fann vi även nya teman. Vi landade då i en abduktiv analys där förutbestämda teman kombinerades med nya teman (jmf Langemar, 2008).

Vår analysmetod beskriver Kvale och Brinkmann (2014) som meningskoncentrering och innebär en kodning av vad informanterna sagt under intervjun. Detta valde vi att göra för att eventuellt finna nya teman samt att ringa in vad våra informanter svarat utifrån våra redan valda teman vilka bestod av våra frågeställningar. Meningskoncentrering syftar bland annat till att strukturera omfattande och komplexa intervjuer för att sedan lättare kunna överblicka resultatet av intervjuerna. Denna typ av analysmetod har sina rötter i hermeneutiken då det kan handla om att koda och göra tolkningar utifrån den uttalade meningen (Kvale & Brinkmann, 2014).

4.6 Studiens trovärdighet och tillförlitlighet

En kvalitativ studie med hög validitet genomförs på ett sådant sätt att vi undersöker det som vi har för avsikt att undersöka. Graden av validitet hör även samman med om läsaren kan skapa sig en tydlig bild av det studerade fenomenet (Lilja, 2005). För att försäkra oss om att vår studie har en hög grad av validitet har vi försökt säkerställa att arbetet är transparent, vilket gör det möjligt för läsaren att tydligt följa och se vår forskningsprocess. Vi skickade även ut transkriberingarna till informanterna för att ge dem möjlighet att kommentera och förtydliga eventuella oklarheter, det vill säga en så kallad ”member check” (jmf Svensson & Ahrne, 2011). Kvale och Brinkmann (2014) skriver att flera

personer som tolkar en och samma text kan komma att göra olika tolkningar av texten. För att höja tillförlitligheten och giltigheten i vår studie valde vi att koda och ringa in olika teman i alla intervjuer var och en för sig. Sedan sammanställde vi gemensamt vårt material för att säkerställa att våra kodningar var trovärdiga genom att vi kodat samma teman. Vi har i vår studie tillsammans utfört intervjuerna och utgått från samma frågeformulär vid samtliga intervjuer samt att situationen har varit likvärdig för samtliga informanter.

4.7 Generaliserbarhet

Att generalisera studiens resultat, innebär att resultaten av studien kan överföras till en annan population än den som studerats (Svensson & Ahrne, 2011). Vår studie bygger på enskilda personers upplevelse av, ett av oss förutbestämt ämne, vilket gör att det inte är möjligt att generalisera resultatet. Med ett annat urval eller en annan metod hade det möjligen varit lättare att generalisera, till exempel om vi istället valt att genomföra en kvantitativ studie som ofta avser att mäta i siffror istället för en kvalitativ som har för avsikt att beskriva och undersöka exempelvis ett specifikt fenomen ofta genom intervjuer. Ett sätt för oss att möjligen generalisera resultatet är att jämföra vårt resultat med liknande studier gjorda i en annan kontext, som till exempel miljö, tid och rum eller organisation (jmf Svensson & Ahrne, 2011).

4.8 Forskningsetiska frågor

Vi har valt att intervjua socialsekreterare som arbetar inom socialtjänsten i olika kommuner i Sverige. Dessa socialsekreterare har erfarenhet av arbete och handläggning i ärenden som rör personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Innan intervjuerna skickades ett informationsbrev (*se Bilaga 2*) ut till informanterna för att de skulle få information om varför vi gör vår studie och vad som gäller angående deltagandet samt för att ge dem möjlighet att ta ställning till om de vill vara med i vår studie.

I studien har vi valt att utgå ifrån Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer, vilka ställer krav på oss som forskare att de individer som ingår i vår studie inte utsätts för någon form av psykisk eller fysisk skada, förödmjukelse eller kränkning. Detta krav kallas individskyddskravet och kan delas upp i fyra delar: informations-, samtyckes-, nyttjande- och konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, 2002). Hänsyn till informationskravet har tagits genom att ett missivbrev (*se Bilaga 2*) skickades ut med en

inbjudan om att delta i studien samt studiens syfte. I och med detta fick intervjupersonerna en förståelse för studien och dess syfte och kunde utifrån det ta ställning till att delta eller inte. Samtyckeskrauet uppfylldes genom att vi informerade om att deltagandet i studien var frivilligt och när som helst kunde avbrytas, utan negativa följder, från och med den stund de tackat ja till att delta fram tills dess att studien är avslutad och publicerad. Samtycke inhämtades i och med att informanterna tackade ja till att delta i studien samt tillät att intervjun spelades in. Detta förmedlades skriftligen i informationsbrevet samt muntligen innan intervjuernas genomförande. Konfidentialitetskravet handlar om deltagarnas rätt att vara anonyma i studien. I vår studie tog vi hänsyn till detta genom att avidentifiera våra informanter samt vilken socialtjänst de arbetade på. Det insamlade empiriska materialet samt analyserade data kommer endast att användas för denna studie och dess syfte och kommer efter avslutat arbete att raderas och förstöras, vilket vi även informerade informanterna om. Under arbetets gång har materialet förvarats på säker plats. I och med detta har även nyttjandekravet uppfyllts.

I vår studie har vi avidentifierat våra informanter samt vilken socialtjänst de arbetar på. Vi har valt att beskriva informanterna men gjort det på ett sätt att det inte avslöjar vem informanten är. I beskrivningar eller citat där socialtjänst eller kommun nämns har vi valt att utesluta detta eller benämna det som exempelvis "XX kommun". Detta gjordes dels för att ta hänsyn till konfidentialitetskravet, dels för att öka kvaliteten och trovärdigheten på intervjuerna. Denna avidentifiering kunde enligt oss även ge informanterna ökad trygghet för att kunna ge ärliga intervjusvar utan att personalgruppen eller arbetsplatsen kan identifieras.

5. Resultat och analys

I följande avsnitt presenteras studiens resultat och analys. Vi har valt att presentera vårt resultat utifrån olika teman. Några teman var givna redan från start då de formulerades för att få svar på vårt syfte och våra frågeställningar och andra teman framkom under bearbetning av vårt insamlade material.

5.1 Beskrivning av teman

- Tema 1 - "Hedersrelaterat våld och förtryck i ett intersektionellt perspektiv". Fokus i detta arbete har varit hedersrelaterat våld och förtryck och utgjorde även

en stor del av vårt insamlade material. Vi har därför valt att presentera informanternas svar relaterade till detta som ett eget tema.

- Tema 2 - “Socialtjänstens arbete och insatser” utgår från vår frågeställning om hur socialtjänsten arbetar med hedersrelaterat våld och förtryck. Här presenteras informanternas beskrivning av hur de arbetar och vilken typ insatser och hjälp som finns att erbjuda.
- Tema 3 - “Handlingsplan och riktlinjer” återkopplar till våra två frågeställningar om det finns handlingsplaner och riktlinjer upprättade för hedersrelaterat våld och förtryck samt hur de kan vara behjälpliga i arbetet. Vi har här valt att presentera svaren på två frågeställningar under ett och samma tema då de behandlar samma område, nämligen handlingsplaner och riktlinjer.
- Tema 4 - “Kunskap och utbildning kring hedersrelaterat våld och förtryck” framkom under bearbetning av materialet och presenterar hur informanterna beskrev kunskapsläget samt utbildning inom ämnet.

Varje tema presenteras nedan var för sig. För varje tema har vi först redovisat resultat följt av en analys.

5.2 Beskrivning av informanter

Samtliga informanter som deltog i vår studie uppfyllde de urvalskriterier vi på förhand avgränsat oss till. Alla deltagare i studien arbetade vid socialtjänsten men på olika enheter och i olika kommuner. Samtliga informanter var kvinnor.

För att säkerställa informanternas anonymitet och för att underlätta läsningen har vi valt att namnge informanterna enligt följande:

- Informant A1 arbetade som socialsekreterare och var teamledare på barn- och ungdomsenheten vid socialtjänst A. Som teamledare handledde hon andra socialsekreterare samt ansvarade för egna ärenden. Hon hade arbetat vid socialtjänsten sedan 2005. Hon hade vidareutbildning gällande HRV i form av dagskurser och föreläsningar.

- Informant A2 arbetade sedan 2014 som socialsekreterare på vuxenenheten vid socialtjänst A. Hon hade tidigare arbetat som behandlare på ett HVB-hem för missbrukare. Hon hade utbildning för riskbedömningsinstrumenten SARA¹ och PATRIARK².
- Informant B1 arbetade som socialsekreterare på enheten barn och unga vid socialtjänst B sedan 2014. Hon hade mycket erfarenhet av arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck samt hade gått ett flertal utbildningar, bland annat via Länsstyrelsen och NCK (Nationellt centrum för kvinnofrid). Hon var även utbildad i PATRIARK.
- Informant C1 arbetade som specialistsocionom på barn- och familjeenheten vid socialtjänst C och hade arbetat där sedan 2013. Som specialistsocionom ansvarade hon till viss del för egna ärenden men fungerade främst som ett stöd för andra socialsekreterare. Hon hade gått utbildningar för hedersrelaterat våld och förtryck som Länsstyrelsen Stockholms Län anordnat. Hon hade påbörjat utbildning i PATRIARK men ej slutfört den.
- Informant C2 arbetade sedan 2002 vid socialtjänst C. Hon arbetade idag som familjehemssekreterare och hade tidigare arbetat som kvinnofridssamordnare. Hon hade läst 15hp om Våld i nära relationer där hedersrelaterat våld och förtryck var en del i utbildningen. Hon hade även gått utbildningar via Länsstyrelsen samt var utbildad i PATRIARK.

5.3 Hedersrelaterat våld och förtryck i ett intersektionellt perspektiv

En vanlig tanke är att hedersrelaterat våld och förtryck endast drabbar flickor men alla informanter uppgav att både flickor och pojkar kan vara utsatta. Dock var informanterna eniga i att utsattheten skiljer sig åt och att utsattheten för pojkar kan vara dubbel i och med att de kan vara både offer och förövare. Informanterna berättade att många pojkar eller unga män tvingas att exempelvis kontrollera sin syster på uppdrag av föräldrarna och om detta sker mot pojkarnas vilja blir det en utsatthet i sig. Utöver det kan pojkar

¹ SARA (Spousal Assault Risk Assessment-guide) är en checklista eller guide för att bedöma risken för upprepat partnervåld (www.socialstyrelsen.se)

² PATRIARK är ett riskbedömningsinstrument vid bedömning och hantering av risk för hedersrelaterat våld och förtryck (www.socialstyrelsen.se)

eller män även vara utsatta fysiskt eller psykiskt. Informant B1 beskrev det som att pojkarna trots detta besitter någon form av makt i och med att de ofta är uppfostrade med att männen äger hedern. Makten existerar även utifrån ett könsperspektiv då männen i patriarkala familjer står högre i hierarkin. Enligt informanterna är flickornas och kvinnornas utsatthet mer omfattande och allvarlig då det bland annat är mer fysiskt våld mot dem samt att de i större utsträckning är begränsade, kontrollerade och förtryckta.

Utsattheten bland flickor visar sig i mycket tidigare ålder än bland pojkar. Samtliga informanter uppgav att flickors utsatthet vanligtvis visar sig i puberteten medan pojkarnas eller männens utsatthet i de flesta fall visar sig när de blivit myndiga.

“... därför för män handlar det ju oftast om att hitta, ta rätt fru. Medan kvinnorna handlar det mer om att de inte ska bli en hora “. - *Informant B1*

Informant B1 sa även att flickor kan vara utsatta i ännu yngre ålder:

“Vi har sett redan på förskolan att storebröder har rättat till slöjan på småsiskon för att de inte ska försämra deras rykte då”. - *Informant B1*

Informanterna beskrev även att flickor och kvinnor kan vara mer försvars- och rättslösa i sin utsatthet då de många gånger är uppfostrade att inte ha någon makt. Flickor och pojkar ges inte heller samma möjligheter till skola och fritid, något som framkom i intervjun med informant C1 och C2. De påpekade även att många flickor inte får delta i all undervisning i skolan, bland annat sexualundervisning och idrotts- och simundervisning. Informanterna berättade att flickor inte heller har samma möjligheter till fritidsaktiviteter utan ska gå hem direkt efter skolan och där hjälpa till med hushållet.

Samtliga informanter sa att det var svårt att koppla hedersrelaterat våld till en specifik kultur, religion eller land. Informant B1 beskrev dock att våldet kan skilja sig åt mellan olika länder, något som övriga informanter inte nämnde. Informant B1 uppgav att skammen, som är det utmärkande draget för heder kan sträckas olika långt och skilja sig åt i olika länder. Informanten menade att det gemensamma draget ändå är att utifrån skammen skydda sitt eget rykte genom våld, kontroll, förtryck eller social utfrysning. Informanten berättade även att hennes agerande som socialsekreterare kunde skilja sig åt

beroende på vilket land klienten kommer ifrån. Informanten förklarade att hon skulle ha mer bråttom i ett ärende där en utsatt kommer från exempelvis Afghanistan eller Iran då det är vanligare med mord eller grov misshandel där och därmed större behov av skydd av den utsatta. I länder som exempelvis Somalia och Syrien är det mer vanligt med psykisk misshandel och social utfrysning än fysiskt våld enligt informant B1. Informant C2 ansåg att hedersproblematiken såg ganska lika ut oavsett kultur och religion och påpekade att våldet inte bara var kopplat till muslimer utan att det även fanns i andra religioner, exempelvis kristna som kom från länder där hedersrelaterat våld och förtryck är utbrett.

Informanterna sa att de, ur ett intersektionellt perspektiv, inte medvetet arbetade olika utan att de försökte arbeta så lika som möjligt med alla ärenden, oavsett klientens kön, etnicitet, kultur eller religion. Samtidigt menade informanterna att det kan vara lätt att pojkar förbises, då majoriteten av de utsatta för hedersrelaterat våld var flickor eller kvinnor.

“... sen kan man ju tänka bara om man tittar på antal anmälningar som kommer in att ja men det är ju övervägande flickor så det är klart att det redan där kanske man ser att man har andra glasögon på det handlar ju också om okunskap att man tänker nog, när man tänker HRV [hedersrelaterat våld] då tänker man nog på flickor tror ja i första hand, inte på att pojkar kan va utsatt också”. - *Informant C1*

Informant B1 förklarade detta med att det inte var lika vanligt att ta till tanken att det kunde röra sig om hedersproblematik då det gällde pojkar. Hon upplevde att flickor som var utsatta togs på större allvar pojkar som var utsatta. Vidare berättade hon att hon var den enda vid hennes socialkontor som har stött på och handlagt ett hedersärende där en pojke varit utsatt.

Vi frågade informanterna om de tror att hedersproblematiken kan finnas inom etniskt svenska familjer. Informanterna från socialtjänst A och C sa att det inte fanns i den bemärkelsen medan informanten från socialtjänst B, sa att det kan finnas i vissa religiösa sektorer eller i sammanhang då familjen betyder väldigt mycket. Informant B1 beskrev att hedersproblematik i svensk kultur inte tar sig samma uttryck som den “typiska” hederskulturen och att det därmed kunde vara svårare att upptäcka hedersrelaterat våld i en etniskt svensk familj. Informant B1 menade att “... om någon försöker kontrollera en

annan person utifrån skam så är det heder”. Vidare berättade hon att det inte var lika “farligt” då vi i Sverige har en kultur där mord inte är accepterat.

Förövarna inom hedersrelaterat våld finns, enligt informanterna, inom båda könen. Samtliga informanter var eniga om att det var mest vanligt förekommande att papporna eller männen var förövarna och att det var de som utövade makten. Förövaren kunde även vara en bror på uppdrag av föräldrarna eller en annan släkting som kom med påtryckningar. Informant C2 berättade att även kvinnor kunde vara utövare av hedersrelaterat våld och förtryck, exempelvis i de fall där kvinnan vill bryta sig loss ut ett förhållande. Informant B1 sa att även könsstympning kunde klassas som hedersrelaterat våld då det var ett sätt att kontrollera flickors eller kvinnors sexualitet och i de fallen var det inte männen som var förövare utan äldre kvinnor. Informanten berättade att könsstympning var vanligt i Somalia trots det faktum att regeringen hade förbjudit det samt att det fanns stort motstånd från männen i denna fråga. Enligt informanten fortsatte ändå de äldre kvinnorna att utöva våldet mot unga flickor då deras tro var så stark att könsstympning var kopplat till sexualitet och att bli en god kvinna.

Informant C1 berättade att hon hade sett en förändring vad gäller diskursen om hedersproblematiken sedan mordet på Fadime. Hon sa att hon utbildade sig vid tiden då Fadime mördades och uttryckte att “...diskussionen då var svår och ängslig”. Informant C1 beskrev att hedersrelaterat våld då inte sågs som ett problem och genom att man ändå pratade om det som ett problem menade informanten att det fick en rasistisk stämpel. Hon sa att det är en helt annan öppenhet kring problemet idag då folk vågar prata om det men menar att förbättringar kan ske även där.

Analys

Det intersektionella perspektivet har sedan denna studie inleddes funnits med som en grund att utgå ifrån. Den tidigare forskningen har visat att hedersrelaterat våld och förtryck är ett komplext problem som inte kan knytas till ett specifikt kön eller en specifik religion eller kultur, utan att problemet måste förstås ur flera perspektiv (Al Gharaibeh, 2016). Att hedersrelaterat våld och förtryck kan utspela sig olika beroende kön, religion, kultur eller etnicitet blev även tydligt under våra intervjuer. Vid intervjun med informant B1 uttryckte hon att våldet kunde skilja sig åt mellan länder och att det inte behövde vara direkt kopplat till religion. Hon berättade även att våldet kan ta sig olika uttryck och att

riskan för mord var större i till exempel Afghanistan än Somalia där istället social utfrysning var vanlig. Enligt informanten kunde hon komma att agera olika i sitt arbete beroende på varifrån klienten härstammade. Detta är något vi ställer oss frågande till då vi menar att det inte kan ses som en regel att våldet tar sig olika uttryck i olika länder. Det vill säga, att bara för Somalia är ett land där mord inte är vanligt förekommande innebär inte det att mord inte alls finns. Därmed kan det finnas en risk med att behandla ärenden olika beroende på klientens bakgrund eller ursprung. Al Gharaibeh (2016) skriver att hedersmord inte enbart sker av religiösa skäl men att det är vanligast i muslimska länder. Han påpekar att det även inträffar i andra religioner som kristendom och hinduism och har bland annat rapporterats i icke-muslimska länder som Indien och Sverige (Al Gharaibeh, 2016).

Hedersrelaterat våld beskrivs många gånger som ett främmande och utländskt fenomen (Gruber, 2011), något som även de flesta av våra informanter påpekade då de sa att hedersrelaterat våld och förtryck inte förekommer inom etniskt svenska familjer. Det var endast informant B1 som påtalade att det faktiskt finns inom etniskt svenska familjer men att vi många gånger inte ser det som just heder eller hedersrelaterat våld och förtryck. Informanten menade att när en människa använder sin makt för att kontrollera en annan människa och gör det utifrån skamkänslor så är det heder. Att inte uppmärksamma våld inom etniskt svenska familjer som hedersrelaterat våld och förtryck kan böttna i okunskap enligt Gruber (2011), och leda till att våldet istället stämpas som våld i nära relationer eller kvinno- och barnmisshandel. Utifrån detta är det rimligt att anta att hedersrelaterat våld och förtryck kan vara mer utbrett även i etniskt svenska familjer men att det kan vara svårt att se då ofta klassas som kvinno- eller barnmisshandel eller våld i nära relationer. Det är vanligt att tänka att hedersrelaterat våld och förtryck endast finns inom muslimska familjer, utländska kulturer eller andra religioner. Även om flera av våra informanter nämner att hedersrelaterat våld och förtryck kan finnas inom kristendomen påstår de ändå att hedersrelaterat våld och förtryck inte förekommer bland etniskt svenska familjer, utan ser det som ett utländskt fenomen. Detta menar vi kan innebära att hedersrelaterat våld och förtryck inom etniskt svenska familjer förbises på grund av avsaknad av kunskap eller insikt i problematikens utbredning.

I intervjuerna framkom att hedersrelaterat våld och förtryck inte direkt går att koppla till kön men det är ändå tydligt att den största målgruppen inom ramen för hedersrelaterat

våld och förtryck var flickor eller kvinnor. Majoriteten av alla utsatta är flickor eller kvinnor, något som både informanterna samt litteratur och tidigare forskning styrker. Pojkar och män är en "osynlig" grupp och informanterna beskrev deras utsatthet som dubbel då de kunde vara utsatta både som individer men även som utövare av våldet. Detta bekräftas även av Schlytter och Rexvid (2012) som beskriver att pojkar kan vara utsatta i form av att utöva våldet då de många gånger tvingas att exempelvis kontrollera sin syster. Informanterna kunde väldigt tydligt beskriva detta och var väl medvetna om att pojkar kan vara utsatta i samma utsträckning som flickor. Trots det var det ändå endast en av informanterna som berättade att hon arbetat med ärenden där pojkar varit utsatta för hedersrelaterat våld. När det gällde utsatta pojkar pratade många av informanterna endast om dem i termer som något de känner till och har kunskap om men inte något som de arbetat med. Detta är något som förvånar oss då kunskapen till synes verkar så hög kring pojkars utsatthet men att det ändå är något som många av informanterna inte arbetat med. Vår uppfattning är att antalet ärenden med pojkar bör vara fler med tanke på den medvetenhet som finns om dem som utsatta. Socialsekreterarna arbetade således olika när det gäller utsatta flickor eller pojkar och sa att de lättare tar till tanken heder eller hedersrelaterat våld och förtryck när det gäller en utsatt flicka. Det framkom även under intervjuerna att detta kunde vara ett omedvetet sätt att arbeta och att det kunde leda till att utsatta pojkar förbises. Informanterna uttryckte att de inte medvetet arbetade olika ur ett intersektionellt perspektiv men utifrån deras utsagor kan vi se att de delvis gjorde det. Det framkom att socialsekreterarna arbete skiljer sig åt beroende på klientens kön, etnicitet eller bakgrund, exempelvis genom att flickor i större utsträckning än pojkar tas på allvar och utreds för hedersrelaterat våld och förtryck. Utifrån detta kan vi tydligt se att socialsekreterarnas arbete, indirekt och omedvetet, påverkades av olika intersektionella faktorer.

5.4 Socialtjänstens arbete och insatser

Vad gällde socialtjänstens arbete och insatser fanns mer likheter än skillnader mellan de socialkontor vi undersökt. Samtliga informanter uppgav att de sällan arbetade ensamma i ärenden med hedersrelaterat våld och förtryck eftersom det är så komplexa och stora ärenden och därmed svåra att hantera helt på egen hand. Informant A1 och A2 arbetade vid samma socialtjänst och beskrev hur de arbetade som ett team där styrkan var att de med en samlad kunskap kunde få olika perspektiv på arbetet. Även informant C1 och C2 arbetade vid en och samma socialtjänst och beskrev hur de i stort sett aldrig arbetade

ensamma i ärenden med hedersinslag utan stöttade och handledde varandra. Informant B1 var den av våra informanter som många gånger arbetade ensam då hon var den enda i sin förvaltning som arbetar specifikt med hedersrelaterat våld och förtryck. Hon arbetade dock med barn- och ungdomar under 18 år så i de ärenden som innefattade exempelvis en hel familj eller mammor med barn hade hon alltid stöd från kollegor från vuxenheten.

Samtliga informanter lyfte fram PATRIARK som riskbedömningsinstrument i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck men även FREDA³ och SARA nämndes. De sistnämnda är dock i första hand riktade mot våld i nära relationer och berör inte specifikt hedersrelaterat våld och förtryck, något som informant A2 påpekade då hon sa att det var viktigt att inte bli för fast i riskbedömningsinstrumenten i och med att de inte innehåller material som specifikt är riktat mot arbete med hedersrelaterat våld och förtryck. Det framkom också att PATRIARK är en metod som främst lämpar sig att använda mot personer över 18 år samt att den kräver utbildning, något som inte alla socialsekreterare hade. Av de fem socialsekreterare vi intervjuade var tre utbildade i att använda metoden. På de tre undersökta socialkontoren var det flera socialsekreterare som inte var utbildade i PATRIARK, vilket gjorde att de som har utbildningen fick kliva in och hjälpa till i de fallen.

Under våra intervjuer framkom att det är skillnad på hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relationer, både vad gällde socialtjänstens arbete och insatser men även hur våldet utspelade sig. Informanterna beskrev dock dessa skillnader på olika sätt och gav olika exempel på hur skillnaderna kan se ut. Samtliga informanter uppgav att de i det inledande skedet arbetade lika vad gäller utredning och skyddsbedömning men att det därefter kan skilja sig åt vad gäller utredning om hot och skyddsplacering. Informant B1 förklarade att arbetet skiljer sig åt eftersom att våldet skiljer sig åt.

“Eftersom misshandel i en vanlig VNR-situation [Våld i nära relationer] ofta kopplas till alkohol, droger eller tillfällig psykisk ohälsa eller nånting sånt. Medan heder går inte över. Asså VNR [Våld i nära relationer] då går det över efter ett tag, ilskan släpper efter ett tag, det gör inte heder”. - *Informant B1*

³ FREDA är bedömningsmetoder som används i socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer (www.socialstyrelsen.se)

Enligt informant B1 skulle det ta tre generationer, eller cirka sjuttio år, att få bort hederskulturen i Sverige utan invandring. Informant C2 sa att man inte kan tänka nätverksplacering i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck, vilket man kan göra i vanliga våldsärenden. Vidare uppgav hon att de inte heller kan kontakta vårdnadshavare utan måste göra en skyddsbedömning först. I ärenden med hedersinslag måste man alltså vända lite på ärendehantering för att det inte ska bli fel, då fel i det inledande skedet kunde få allvarliga konsekvenser.

“... det kan ju vara avgörande faktiskt på liv och död egentligen om man ska dra det till sin spets”. - *Informant C2.*

När vi under intervjuerna frågade om vilka insatser som respektive socialtjänst kunde erbjuda klienter utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck var svaret från samtliga informanter enhetligt. De insatser som kom på tal i samtliga intervjuer var skyddade boenden, familjehem, familjebehandling och samtalsstöd för både offer och förövare. Informanterna berättade också att de saknade en del insatser. Informant A2 uttryckte till exempel att det samtalsstöd de erbjuder mer har fokus på våld i nära relationer och menade att det kan vara ett resultat av Socialstyrelsens påtryckningar om insatser för just våld i nära relationer. Enligt henne fanns inte samma upplägg och tänk när det gäller heder och hedersrelaterat våld och förtryck vilket gör att det finns brister och saknas insatser. Mer insatser på hemmaplan samt bättre kunskap och kompetens på behandlarnivå är också något som saknades enligt flera av informanterna. Informant A1 berättade att hon såg fördelar med att det skulle finnas ett team som arbetade specifikt med frågor om hedersrelaterat våld och förtryck. Detta är något som informant B1 berättade att de redan gör i XX kommun där hon arbetade. De var på väg att sätta samman ett team som ska arbeta specifikt med våldsärenden, där särskilt arbete med hedersrelaterat våld och förtryck ingår. Vidare sa informant B1 att XX kommun tidigare haft en HRV-specialist (specialist för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck) som aktivt arbetat med frågor rörande heder. Hon förklarade att mycket av det specialisten gjort lett till att denna kommun låg så pass långt fram i arbetet med hedersrelaterat våld. Samtidigt sa hon att de fortfarande har mycket att utveckla och att det är viktigt att följa utvecklingen och forskning vad gäller just de här frågorna. Samtliga informanter berättade också att de samarbetade med andra aktörer som exempelvis skola, hälso- och sjukvård, polis, migrationsverket, skatteverket samt andra organisationer som exempelvis TRIS (Tjejs

rätt i samhället). Utöver det fanns samarbeten med privata bolag för familjehem och skyddade boenden.

Bristen på tid var något som dök upp under intervjun när vi pratade om förebyggande arbete och utvärdering av arbete. Samtliga informanter uppgav att socialtjänsten överlag inte har utrymme för förebyggande arbete då tiden inte räcker till. Informant A1 och informant C1 sa att det i deras respektive kommuner inte fanns tid och utrymme för systematiska uppföljningar. Informant C1 trodde dock inte att det var något unikt för deras kommun utan menade att det var en akilleshäls för hela socialtjänsten och syftade på tidsbristen.

“... men jag tror att det är en konsekvens av hur det ser ut nu, nationellt. Med hård arbetsbelastning och man har bara råd att prioritera den yttersta myndighetsutövningen. Så det här förebyggande, det finns det liksom inte utrymme till”. - *Informant C1*

Informant B1 var den enda av informanterna som berättade att de i hennes kommun kontinuerligt följde upp och utvärderade arbetet. Hon berättade att de även utvärderade arbetet i samverkan med andra aktörer. Enligt henne var utvärderingar en viktig del i utvecklingen av arbetet. Informant A1 ansåg att det var jättesvårt att utvärdera arbetet men sa att de hade som rutin att prata vad som kunde gjorts annorlunda. Samtliga informanter sa dock att klientens insatser alltid följs upp och utvärderas. Informant B1 sa att ärenden med hedersinslag kräver långsiktigt tänk och att de då måste vara där och stötta klienten, även efter att en eventuell insats avslutats. Hon menade att de inte riktigt “släpper” sina klienter efter att de avslutats eftersom de vill se hur deras arbete har fungerat. Informant A1 uppgav att de alltid följer upp klienten men att när klienten avslutats hos socialtjänsten så görs inget mer arbete från socialtjänstens sida.

Hur vanligt förekommande hedersproblematiken är eller om den ökat eller minskat på senare tid var svårt att säga för informanterna. De fick uppskatta och gå efter sin känsla då de inte hade några exakta siffror som talade om hur läget är eller har varit. Informant A1 och C1 upplevde hedersrelaterat våld som ett ökande problem och diskuterade under respektive intervju vad det kunde bero på. Informant A1 sa att de såg en ökning av yngre kvinnor som söker stöd med att hantera pressen av att leva i två kulturer. Det kunde vara flickor som är uppväxta i Sverige som samtidigt lever i en stark hederskultur i och med sin bakgrund. Informant C1 sa att ökningen antingen kunde bero på en faktisk ökning

eller att deras kunskap hade ökat vilket gjorde att de nu vet vad de ska leta efter samt också vågar leta efter det. En annan anledning, som både informant B1 och C1 nämnde, var den ökade tillströmningen av flyktingar. Detta hade lett till att antalet ärenden hos socialtjänsten ökat överlag men även påverkat ökningen av antalet hedersärenden. Antalet ärenden med hedersinslag i var däremot inte många om man jämför med hur hög tillströmning kommunerna haft men det är trots det alldeles för vanligt. Informant B1 sa att det var lättare att upptäcka hedersproblematik bland nyanlända familjer då de i de flesta fall inte anpassat sig till den svenska kulturen än och därmed är sämre på att dölja hederskulturen. När de bott i Sverige under en längre tid vet de vad de kan säga och göra för att inte avslöja sig. Hon poängterade också att bara för att en familj har utländsk bakgrund innebär det inte att det finns problem kring heder.

Analys

Payne (2008) beskriver att ett mål inom det sociala arbetet är att arbeta för en effektiv och social ordning snarare än att skapa radikala förändringar. Genom att sätta samman olika flerprofessionella team kan man uppnå en bättre effektivitet i arbetet som rör familjer och lokalsamhällen (Payne, 2008). Under intervjuerna framkom det att socialtjänsten arbetade i flerprofessionella team. Informanterna uppgav att de samverkade med andra, både inom och utanför socialtjänsten. Exempelvis samverkade de med familjebehandlare när det gällde samtalsstöd eller punktinsatser i familjer. Det framkom även att det fanns ett samarbete med andra aktörer som exempelvis skola, polis och asylhälsan. De arbetade tillsammans för att uppnå samma mål.

Payne (2008) betonar även vikten av att se flera perspektiv i en situation, det vill säga att ta hänsyn till både de sociala och personliga aspekterna i en social situation. Detta för att kunna förstå hur de olika systemen är sammansatta samt hur de olika systemen direkt och indirekt påverkar varandra (Payne, 2008). Hedersrelaterat våld och förtryck är ett komplext problem som kräver kunskap och förståelse om olika system. Det kräver även åtgärder från flera håll och en förståelse för de bakomliggande faktorerna (Al Gharaibeh, 2016). Att som socialsekreterare arbeta med denna typ av problematik kräver, inte bara en förståelse och empati för klienten, utan även en förståelse för bakomliggande kontexter och kunskap om klientens nätverk och olika system. Det patriarkala systemet, där hedern är oerhört stark, är väldigt olikt det vi är vana i svensk kultur. Det kräver därför, som informant B1 beskrev i sin intervju, att socialsekreteraren har ett intresse för samhället

och omvärlden i stort för att kunna förstå och göra det möjligt att arbeta med hedersfrågor. Vikten av kunskap bekräftas även av Al Gharaibeh (2016) som menar att det bästa sättet att lära sig om hedersproblematiken är att själv vara villig att lära sig och söka kunskap kring det.

Wikström och Ghazinour (2010) skriver att en av grundfrågorna i den svenska debatten om hedersrelaterat våld och förtryck har varit de nyanländas svårigheter att anpassa sig till den svenska kulturen och att det skulle vara orsaken till våldet. Detta bekräftade en av informanterna till viss del då hon gav exempel på att det är lättare att upptäcka hedersrelaterat våld och förtryck bland nyanlända då de inte hunnit anpassa sig till den svenska kulturen och dess normer. I de familjer som bott i Sverige under en längre tid är problematiken ofta mer dold då de anpassat sig till det svenska samhället och lärt sig vad som anses vara accepterat och inte.

Hederskulturen har blivit global och bredd ut sig även i Sverige i och med de stora flyktingströmmarna från länder där hederskulturen är starkt rotad (Schlytter & Linell, 2010). Vid våra intervjuer framkom att socialsekreterarna inom socialtjänsten märkt en skillnad i sitt arbete efter den senaste tidens stora immigration. De berättade att antalet ärenden har ökat eller varit ständigt hög och menade att detta kan bero på det stora antalet asylboenden. En av våra informanter uttryckte under intervjun att de nyanlända ofta var sämre på att dölja hederskulturen. Detta skulle kunna vara en förklaring på ökningen av ärenden med hedersrelaterat våld och förtryck, i och med att de stora flyktingströmmar som kommit rimligtvis kan ha med sig en hederskontext som är svår att dölja. Genom att tolka detta ur ett system- och systemekologiskt perspektiv kan vi se att en person eller familj med starkt etablerad hederskultur och som har levt i Sverige under en längre tid, kan ha lättare att dölja att de lever med hederskulturen. Samtidigt som de lever kvar i sitt eget system, där de kan fortsätta utöva sin kultur, så påverkas de av de svenska systemen. I och med påverkan från de svenska systemen har de anammat svenska normer och värderingar och lärt sig vad de kan och inte kan göra för att undvika exempelvis polis och socialtjänst. Vår reflektion av detta är att personer som levt en längre tid i Sverige och anammat svenska normer och regler lättare kan anpassa sig i de olika systemen, medan det däremot kan det vara lättare att upptäcka hederskulturen hos nyanlända som ännu inte lärt sig att anpassa sig efter lagar och normer som finns i de olika systemen i Sverige.

Samtliga informanter vi intervjuat gav oss bilden av att hedersrelaterat våld och förtryck är ett prioriterat ämne samt att det arbete de utför har stort stöd från chefer och politiker. Detta stämmer inte överens med den rapport som SOU (2015:55) publicerat då den beskriver att våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck sällan är ett prioriterat ämne på chefsnivå. Vi ser detta som något positivt att cheferna och politikerna i de kommuner vi genomfört undersökningen har uppmärksammat detta problem samt inser vikten av det arbete som görs på området. Dock beskriver SOU-rapporten att förebyggande insatser och utvärderingar saknas, något som även våra informanter till viss del bekräftade. I de flesta fall finns inte tid eller utrymme till varken förebyggande insatser eller utvärderingar av arbetet.

5.5 Handlingsplan och riktlinjer för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck

Vår förförståelse var att handlingsplanerna för hedersrelaterat våld och förtryck skilde sig åt mellan de olika socialtjänsterna, något som bekräftades vid intervjuerna. Informant A1 och A2 berättade att de i XX kommun inte hade någon specifik handlingsplan avsedd för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck men att de hade fungerande rutiner att arbeta efter. De hade en handlingsplan för våld i nära relationer, som vid tiden för intervjun genomgick en revidering, men enligt informant A1 berörde inte heller den nya och reviderade versionen hedersrelaterat våld och förtryck. Informant A1 sa att hedersbiten saknades i handlingsplanen och uttryckte att "...vi har ingen heder och det kanske vi skulle ha". Informant A2 uttryckte vid ett tillfälle under intervjun att man inte enbart kunde arbeta efter en handlingsplan då denna typ av ärenden var så komplexa. Hon menade att "... det kommer aldrig finnas en handlingsplan som är så utförlig att man inte behöver tänka själv...". Informant A1 instämde i detta genom att säga: "Och även om man har varit med många gånger så är inget fall lika heller så det går inte att hålla sig till handlingsplanen man måste alltid göra individuella bedömningar liksom...".

Både informant B1 samt informant C1 och C2 berättade att de i respektive kommun hade en specifik handlingsplan för hedersrelaterat våld och förtryck som var framtagen av Socialstyrelsen. Det fanns även en särskild handlingsplan för våld i nära relationer. Informant B1 menade att det var nödvändigt med två olika handlingsplaner då insatser som skydd, varaktighet med mera skiljer sig åt mellan våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Informant B1 sa att den handlingsplan som de hade var

bra och användbar och menade att personalen kunde titta i den för att få tips och lära sig mer om heder. Informant C2 berättade att de såg handlingsplanen som ett bra hjälpmedel men medgav att det var sällan den användes, mycket på grund av att det inte fanns tid. Informant C1 uttryckte att det vore önskvärt om den kunde implementeras och bli en del av arbetet men tyvärr hade tidsbristen gjort att den inte prioriterats vid introduktion av nya medarbetare och därmed inte heller använts på det sätt som den var tänkt. Informant C1 sa dock att de som var mer erfarna att arbeta i ärenden med hedersrelaterat våld och förtryck hade handlingsplanen i "ryggraden" och kunde på så vis ändå försäkra sig om att arbetet gick rättssäkert till.

Informant B1 berättade att den handlingsplan som fanns vid hennes arbetsplats behövde uppdateras då mycket hade hänt på området kring heder och hedersrelaterat våld och förtryck sedan handlingsplanen tagits fram, bland annat vad gällde lagar. Handlingsplanen fungerade som en bra utgångspunkt att använda i utformandet av kommunens egna rutiner. Handlingsplanen beskrev arbetet mer på en generell nivå och var inte anpassad efter varje enskild kommuns arbete och situation, därför menade informanten att varje kommun behövde upprätta egna rutiner som tog hänsyn till den enskilda kommunens arbete. Informant B1 berättade att XX kommuns egna rutiner var under uppdatering vid tidpunkten då intervjun genomfördes. Även informant C1 berättade att den handlingsplan de använde i XX kommun behövde uppdateras. Hon sa att den fungerade i stort men att det fanns vissa uppgifter som bland annat telefonnummer som behövde uppdateras. Informant C1 sa även att de utvecklat en särskild rutin som var mer övergripande för hedersrelaterat våld och förtryck som de arbetade efter.

Informant A1 och A2 återkom många gånger till att de hade fungerande rutiner och nämnde att de alltid samarbetade och pratade med varandra inom personalgruppen i de ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck. De uttryckte att de hade bra rutiner för att hantera skyddade ärenden i och med att det är en snabbare ärendegång där inte allt för många skulle bli involverade i ärendet. Informanterna uppgav att styrkan med deras arbetssätt var det kollegiala stödet och sa att de alltid arbetade tillsammans. Informant 1 förklarade detta med ett exempel på en situation som nyligen inträffat där hon ansåg att samarbetet mellan kollegor och enheter var väldigt bra.

“... ja båda hade väldigt olika uppfattningar om ja men ena kände att ja men vad är hotfullt i det här och den andra kände att hon behöver skydd. Och då någonstans träffas vi tillsammans och så kalla’ vi in försörjningsstöd för den här kvinnan var aktuell där och så kalla’ vi in teamledaren från er och ja’ var med och tillsammans någonstans bolla’ och tillsammans kom vi fram till att ja men du gör det, vi kollar det, vi gör det hära tillsammans. Och det tycker jag är styrkan, att jobba i det tillsammans”. – *Informant A1*

Informant B1 påtalade vikten av både rätt kompetens och handlingsplan så att man inte ska göra fel i dessa ärenden men sa också att bara för att man har en handlingsplan betyder det inte att man dagligen läser i den. En handlingsplan skulle heller inte ordna så att allt blev bra eftersom den används i det inledande skedet och heder är ett mycket mer långtgående problem. Informant B1 menade dock att det var viktigt att arbeta efter en specifik handlingsplan för hedersrelaterat våld och förtryck i det inledande skedet eftersom fel där i värsta fall kan innebära död. Hennes åsikt var att det kunde bli problem om man inte skulle ha en handlingsplan eftersom det är en solid grund i arbetet.

Analys

I en rapport från Socialstyrelsen (2013) har det tidigare riktats kritik mot flera kommuner i Sverige när det gäller ärendehantering av hedersrelaterat våld och förtryck. Det har bland annat visat sig att det funnits brister i struktur och helhetssyn, saknats handlingsplaner och risk- och säkerhetsbedömningar kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck samt att barnperspektivet inte tagits i beaktning. Den information vi fått fram under intervjuerna visar på att dessa brister delvis finns vid respektive socialtjänst. Vi kan till viss del se en brist i eller avsaknad av struktur och helhetssyn. Jämför vi arbetet mellan socialtjänsten i de tre kommunerna med varandra, så ser vi att de arbetar olika i frågor med hedersrelaterat våld och förtryck, vilket ger oss intrycket att socialtjänsten generellt inte har något helhetstänk vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Det framkom dock att varje kommun måste arbeta fram sina egna rutiner och riktlinjer, vilket kan vara förklaringen till varför arbetet ser så olika ut. Hedersrelaterat våld och förtryck är även ett relativt nytt problem som socialtjänsten fortfarande arbetar hårt med för att finna sätt för att möta problematiken (Wikström & Ghazinour, 2010). Handlingsplaner kan vara en viktig del i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck men trots det är det inte alla socialkontor som har en specifik handlingsplan för arbetet. Vi undersökte arbetet vid socialtjänsten i tre kommuner, varav endast två hade specifika handlingsplaner för hedersrelaterat våld och förtryck samt utarbetade rutiner och riktlinjer.

Vår förförståelse inför denna uppsats var att handlingsplaner mot hedersrelaterat våld och förtryck är en viktig del i socialtjänstens arbete. Efter att ha studerat litteratur och tidigare forskning, samt utifrån intervjuerna, kan vi konstatera att det på något sätt inte är lagstadgat att det måste finnas en specifik handlingsplan mot just hedersrelaterat våld och förtryck. Däremot tyder Socialstyrelsens (2013) kritik på att handlingsplaner är en viktig del i socialtjänstens arbete med hedersärenden. Med andra ord är det rimligt att anta att man bör ha en handlingsplan framtagen specifikt för hedersrelaterat våld och förtryck. Informanterna vid de socialkontor i vår studie som hade en specifik handlingsplan belyste vikten av att ha en då den var hjälpsam i arbetet samt kunde bidra med tips och råd över arbetsgången. En av informanterna menade också att handlingsplanen var speciellt viktig i det inledande skedet och att man skulle vara illa ute utan handlingsplan eftersom det, i värsta fall, kunde vara en skillnad mellan liv och död. Den socialtjänst som inte hade en handlingsplan specifikt för hedersrelaterat våld och förtryck motiverade detta med att det ändå inte skulle gå att arbeta efter en handlingsplan då inga ärenden ser lika ut. De menade att man i alla ärenden måste göra en individuell bedömning, vilket även Socialstyrelsen (2013) till viss del bekräftar. Socialstyrelsen (2013) skriver att man i våldsärenden måste göra individuella bedömningar och alltid ha den våldsutsattas bästa i fokus. Samtidigt har de även tidigare riktat kritik mot många kommuner i landet som saknat specifika handlingsplaner och riktlinjer när det gäller arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Vi ställer oss därmed frågande till socialtjänst A och deras sätt att arbeta, då en handlingsplan inte behöver utesluta en individuell bedömning.

Informant A1 och A2 påpekade även att den egna kompetensen spelar stor roll i arbetet. Som framgått i resultatet gav informant A1 ett exempel på en situation då två socialsekreterare gjorde olika bedömningar i ett och samma ärende. Den ena socialsekreteraren bedömde att klienten var i behov av akut skydd medan den andra inte såg vad det faktiska hotet skulle vara. En handlingsplan i denna situation kanske inte skulle löst problemet men den hade rimligtvis fungerat som ett underlag i den inledande riskbedömningen. Låt säga att personen i fråga var i behov av en skyddsplacering och ingen insats hade vidtagits skulle det kunna leda till förödande konsekvenser för individen i fråga.

Som nämndes tidigare riktade Socialstyrelsen (2013) även generell kritik mot avsaknaden av användbara skydds- och riskbedömningsmetoder inom socialtjänsten. Här finner vi

dock att våra informanter avviker från detta på ett positivt sätt då de uppger att de använder sig av PATRIARK, vilken är en riskbedömningsmetod avsedd för hedersrelaterat våld och förtryck och som är framtagen av Socialstyrelsen. Dock är den i första hand avsedd för arbete eller utredningar med personer över 18 år, vilket gör att den inte tillgodoser barnets perspektiv. De informanter som arbetade med barn och unga berättade dock att de i utredningar med barn har andra metoder att tillämpa samt att de fick lita mycket till sin egen kompetens.

5.6 Kunskap och utbildning kring hedersrelaterat våld och förtryck

Samtliga informanter sa att det är svårt att förklara vad hedersrelaterat våld och förtryck är på grund av att det är ett sådant komplext begrepp. Informanterna uppgav att det handlar om det kollektiva utövandet, det vill säga att det finns flera förövare men ofta endast en utsatt. De sa dock att det även kan finnas flera offer, exempelvis kvinnor med barn. Våldet riktas då i stor utsträckning mot kvinnan men att barnen indirekt kan bli offer i frågan. Det fanns även fall då både kvinna och barn blivit utsatta för våld eller mördats.

Hur kunskapen och utbildningsnivån ser ut på de olika socialtjänsterna skiljer sig åt enligt informanternas utsagor. Informant A1 uppgav att det för tillfället inte finns någon vid socialtjänst A som är specialiserad på hedersrelaterat våld och förtryck då hon som är det är föräldraledig. Informant B1 berättade att det i dagsläget är hon som arbetar specifikt med dessa ärenden samt att en till personal snart ska börja arbeta tillsammans med henne. Informant C1 och C2 berättade att det inte är någon som specifikt arbetar med hedersfrågor vid deras socialtjänst utan att de är de socialsekreterare med störst kunskap kring hedersrelaterat våld och förtryck på grund av deras långa arbetserfarenhet. Vidare sa de att en stor tillgång de har är det nationella teamet som de kan ringa och rådgöra med i svåra ärenden vilka de värdesätter stort.

Informant C1 berättade att kunskapsnivån bland deras chefer var bra då de gick samma utbildningar som socialsekreterarna, däremot såg de inte den kunskapen hos politikerna då hon var osäker på om de ens skulle kunna förklara vad heder är. Hon berättade vidare att de ändå har stort stöd av politikerna i sitt arbete, vilket även de andra informanterna sa. Informant C1 sa att det finns en stor medvetenhet kring hedersrelaterat våld och förtryck men samtidigt en viss rädsla.

“... ibland kan ja’ känna att det [hedersrelaterat våld och förtryck] nästan får oförtjänt stor uppmärksamhet om man sätter det [hedersrelaterat våld och förtryck] i relation till andra ärenden, våldsärenden eller andra utsatta barn”. – *Informant C1*

Informant C1 beskrev att det går väldigt snabbt att få igenom beslut när det gäller hedersärenden och menade att det fanns andra våldsärenden som är av lika stor vikt men att ärenden med inslag av heder ibland uppfattas som mer skrämmande och ångestladdade, något de tror kan bero på bristande kunskap. Informant B1 sa att arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck fungerade väldigt bra där hon arbetade och att de hade stort stöd från chefer, nämnder och politiker i sitt arbete. Det hon kunde se som en nackdel eller svaghet var byråkratin och de långa beslutsvägarna samt att det kan ta tid att få fram nya beslut och rutiner. Utöver det kunde hon se problem på nationell nivå där det saknas lagar, rutiner och handlingsplaner för hur arbetet med könsstympling ska gå till.

Informant B1 sa att man inte kan arbeta med hedersfrågor om man inte har en nyfikenhet för omvärlden. Enligt henne krävs det så pass mycket kunskap för att förutsättningslöst kunna möta problematiken och för att inte döma utifrån sina egna värderingar. Informanterna berättade att det inte finns något enkelt sätt att se eller upptäcka någon som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck utan att det krävs en förmåga att ”höra mellan raderna” i dessa ärenden. Informant A1 berättade att hon tyckte det kan vara jättesvårt att upptäcka hedersrelaterat våld och förtryck och uttryckte följande under intervjun: “...vad är heder och vad är, liksom, våld...”. Hon uppgav att ett tydligt tecken att upptäcka hedersproblematik på är om exempelvis en flicka kom och berättade att familjen tänkt gifta bort henne. Detta exempel framkom även från andra informanter men de sa även att tydliga tecken kan vara om individen inte får delta i all undervisning i skolan, inte får välja sina kompisar själv, inte får bära vilka kläder som helst och så vidare.

Det framkom under samtliga intervjuer att det råder en stor ambivalens hos de utsatta, något som många gånger kan göra att klienten inte vågar berätta hela sanningen. Dels kan de vara rädda för att familjen ska få reda på att de sökt hjälp, dels finns även ofta en rädsla för myndigheter då många utsatta kommer från en tradition där man inte kan lita på myndigheter. Detta kan även försvåra socialsekreterarnas arbete och informant B1 menade att det är vid dessa tillfällen som den egna kompetensen spelar stor roll för att kunna ställa rätt frågor och upptäcka om det finns en hedersproblematik.

Det råder inga tvivel om att det krävs mycket kunskap och kompetens för att kunna arbeta med hedersrelaterat våld och förtryck. Detta var också något som samtliga informanter framförde under intervjuerna och de berättade att det fanns många bra utbildningar att gå. Informant C2 sa dock att det var svårt att behålla kompetensen då en stor brist inom socialtjänsten är den höga personalomsättningen, vilket gjorde att kunskap och kompetens som byggts upp gick förlorad. Hon fortsatte även att säga att ny personal många gånger saknar kompetens eller erfarenhet då det ofta är nytexaminerade socionomer som rekryteras. Även informant B1 beskrev kunskapsläget som alltför lågt inom socialtjänsten och menade att det är något som måste implementeras redan på utbildningarna på högskolor och universitet. Informant A2 sa att socialsekreterarna vid hennes enhet behöver mer kunskap för att de ska lära sig att ställa rätt frågor för att upptäcka att problematiken rör heder. Hon berättade vidare att det överlag behövs mer kunskap hos alla om hedersproblematiken eftersom att den är så enormt komplex. "Man kommer aldrig att förstå hela, allt, men för att få en sån bra förståelse som möjligt över hur många problem det kan finnas så behöver man kunskap". - *Informant A2*.

Analys

Att hedersrelaterat våld och förtryck är ett komplext och svårdefinierat begrepp är våra informanter och litteraturen eniga om. Al Gharaibeh (2016) menar att det krävs kunskap och kompetens för att arbeta med hedersrelaterat våld och förtryck och att individen själv måste vara villig att eftersöka kunskapen. Samtliga av våra informanter bekräftade det komplexa i begreppet då de hade svårt att på ett enkelt sätt förklara vad hedersrelaterat våld och förtryck är. Enligt Björktomta (2007) finns det inte heller några allmänt vedertagna definitioner av begreppet. Begreppet skiljer sig också åt mellan samhällen och samhällsgrupper och förändras över tid, något som gör begreppet ännu mer komplicerat. Det som blir tydligt är dock att det viktiga för att kunna arbeta med dessa frågor är kunskap och, som en av våra informanter sa, en nyfikenhet och kunskap om världen globalt. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett problem som inte bara kan förstås utifrån en utsatt individ, för att förstå problemet måste man även förstå och vara intresserad av kontexten som omger personen. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett kollektivt utövat våld där flera förövare kan finnas inblandade. I vissa fall kan även familj eller släkt som befinner sig i andra länder påverka utövandet genom påtryckningar. Här menar vi att systemteori på ett tydligt sätt konkretiserar det komplexa med hedersproblematiken

samtidigt som det förklarar hur individer inom ett eller flera system påverkar eller påverkas av varandra. Ovanstående beskrivning ger en klar bild av hur stort och komplicerat problemet med hedersrelaterat våld och förtryck är och det tydliggör även varför det inte går att enbart arbeta utifrån den enskilda individens perspektiv.

Frågan om hedersrelaterat våld och förtryck har tagits på stort allvar inom svensk politik och regeringen har avsatt stora summor pengar för att förebygga och bekämpa problematiken. Satsningen har bland annat gjorts för att utveckla kunskap och medvetenheten om problemet hos personer som arbetar nära de utsatta (Hobson & Hellgren, 2008; Skr 2007/08:39). Regeringen har även tagit fram en handlingsplan som beskriver de insatser som är nödvändiga i arbetet för att motverka bland annat hedersrelaterat våld och förtryck. Med tanke på det svåra problem som hedersrelaterat våld och förtryck är krävs specifik kunskap samt särskilda rutiner för att arbeta med problematiken (Skr 2007/08:39). Enligt bland annat Schlytter och Linell (2008) och SOU (2015:55) har denna satsning lett till ökad kunskap och medvetenhet men den är trots allt inte tillräcklig. Detta bekräftades även av våra informanter som berättade att kunskapen genom åren har blivit bättre men att de fortfarande kan se stora kunskapsluckor. Informant B1 uttryckte även att kunskapsnivån inom socialtjänsten är låg när det kommer till hedersrelaterat våld och förtryck. Att inte ha tillräcklig kunskap i detta arbete kan komma att påverka ärendehantering och bedömningar. Enligt informant B1 krävs god kunskap för att kunna göra värderingsfria bedömningar.

Länsstyrelsen Östergötland (2017) publicerade nyligen en rapport där det framkommer att det arbete de har bedrivit har lett till att kunskapsutvecklingen kring hedersrelaterat våld och förtryck idag är högre och mer likvärdig än tidigare. Arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck och kunskapen kring det måste hela tiden förbättras och utvecklas och det måste ske på ett långsiktigt plan. Som informant B1 uttryckte det så kräver hedersrelaterat våld och förtryck långsiktiga insatser eftersom våldet i sig är långsiktigt. Som ett led i en mer långsiktig satsning har Regeringen tagit fram en tioårig strategi i syfte att motverka våldet och på sikt få det att upphöra (Skr 2016/17:10). Regeringens strategi började gälla den 1 januari 2017 och ska således verka tio år framåt. Enligt informant B1 kan det dock ta tre generationer, eller sjuttio år, utan invandring, för att bryta hederskulturen. Om informant B1 har rätt i det hon uttryckte kan vi alltså redan nu se att regeringens satsning inte är tillräckligt långsiktig.

För att kontinuerligt kunna utveckla arbetet och höja kunskapsnivån som Länsstyrelsen Östergötland (2017) efterfrågar krävs att de som arbetar med hedersrelaterat våld och förtryck utbildar sig och utvecklas i arbetet. Av det som framkom under våra intervjuer fick vi uppfattningen om att det inte brist på utbildningar som påverkar kunskapsnivån, utan snarare den höga personalomsättningen och arbetsbelastningen. Samtliga informanter nämnde att de blir erbjudna och har möjlighet att delta i utbildningar, dock skiljer sig omfattningen åt mellan informanterna. Trots satsningar på utbildning är kunskapsnivån inte tillräckligt hög, vilket en av informanterna menade beror på den höga personalomsättningen. Hon uttryckte att i och med att personal ofta byts ut försvinner även kunskapen. Många gånger ersätts de av nyutexaminerade socionomer som inte har någon utbildning eller erfarenhet kring hedersrelaterat våld och förtryck med sig. Den höga arbetsbelastningen är en annan orsak till att arbetet kring hedersrelaterat våld och förtryck inte nått den utveckling det borde ha. Informanterna nämnde att de inte hinner utvärdera sitt arbete på grund av tidsbrist då arbetsbördan är för hög. Informant 3 var den enda av våra informanter som uttryckte att de kontinuerligt utvärderar sitt arbete, något som även lett till att de blivit framgångsrika i sitt arbete med hedersrelaterat våld och förtryck. Att tidsbristen påverkar utvecklingen av arbetet bekräftas även av Schlytter och Linell (2008) som skriver om att arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck inte utvecklas på grund av avsaknaden av uppföljningar.

6. Diskussion

I studien ville vi undersöka hur socialsekreterare arbetar med hedersrelaterat våld och förtryck samt om och hur handlingsplaner och riktlinjer implementeras i det praktiska arbetet. Genom intervjuerna och med stöd i den tidigare forskningen anser vi att vi fått våra frågeställningar besvarade. Resultatet av studien har visat att handlingsplaner och riktlinjer används på olika sätt samt att synen på hur viktiga de är i arbetet skiljer sig åt. Statliga utvärderingar har visat att det riktats kritik mot flera kommuner i Sverige och Socialstyrelsens tillsynsverksamhet har visat på flera brister i arbetet, exempelvis att det saknats handlingsplaner och riktlinjer. Vår förförståelse inför detta arbete var att handlingsplaner utgör en viktig grund i socialtjänstens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck då de kan fungera som grundläggande riktlinjer för hur arbetet ska utföras. Under

urvalsprocessen fann vi att handlingsplaner och riktlinjer skiljer sig åt mellan kommuner och valde därför att undersöka det närmare.

Socialtjänstens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck beskrevs av våra informanter som ett komplext och stort problem som kräver kunskap, erfarenhet och resurser. Kunskap var dock något som saknades eller var låg bland socialsekreterare generellt sett enligt samtliga informanter. Socialsekreterarna vid socialtjänst C beskrev att det var mer regel än undantag att kunskapen kring hedersrelaterat våld och förtryck var låg hos nyanställda socionomer som började arbeta direkt efter socionomutbildningen. Informanterna menade att det behövs mer inslag om hedersrelaterat våld och förtryck under utbildningstiden. Då vi berättade att vi under vår socionomutbildning endast berört ämnet hedersrelaterat våld och förtryck blev informanterna förvånade över att det inte hänt mer rent utbildningsmässigt på de akademiska utbildningarna. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett aktuellt ämne som vi som socionomstudenter kan komma att arbeta med i framtiden och för att arbeta med det krävs kunskap, något som med fördel kan fås redan under studietiden. Samtliga informanter uppgav att de fick möjlighet att gå utbildningar för hedersrelaterat våld och förtryck, däremot upplevde vi att deltagandet och utbildningarna varierade kommunerna emellan. Detta speglade, enligt oss, även informanternas svar under intervjun. Under intervjuerna framkom att det inte var tillräckligt att endast ha kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck för att kunna utföra ett bra arbete, utan att kunskap i kombination med en bra handlingsplan var det bästa. Vår uppfattning efter samtliga intervjuer blev att de socialtjänster som hade specifika handlingsplaner för hedersrelaterat våld och förtryck och enhetliga riktlinjer att arbeta efter, även var de socialtjänster som för oss framstod som mest säkra i sitt arbete. Vår tolkning utifrån detta är att specifika handlingsplaner för hedersrelaterat våld och förtryck är avgörande i socialtjänstens arbete och kompetens kring ämnet heder och hedersrelaterat våld och förtryck.

Under arbetets gång har det blivit tydligt att det är skillnad på hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relationer, något som vi finner stöd för i forskningen. Även informanterna sa att det är skillnad mellan de båda våldsformerna. Våldet och våldsutövandet är olika, kontexten bakom våldet är olika och arbetsförfarandet från socialtjänsten ser olika ut. Våldet vid hedersrelaterat våld och förtryck är även mer långsiktigt i och med att det alltid finns en heder kvar att upprätta. Med det i tanken är det

lättare att förstå att man bör agera olika och behandla hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relation som skilda saker och därmed ha två olika handlingsplaner och riktlinjer för de båda problemen. I och med det väcks frågan hos oss om varför inte socialtjänsten i samtliga kommuner i landet har en handlingsplan specifikt för hedersrelaterat våld och förtryck, då samtliga av våra informanter är överens om att hedersrelaterat våld och förtryck är ett komplext problem.

Socialtjänst A hade inte någon specifik handlingsplan för hedersrelaterat våld och förtryck och av det som framkom under intervjun hade de inte heller några andra specifika riktlinjer att arbeta efter i ärenden med hedersrelaterat våld och förtryck. Deras rutin i dessa situationer var att samarbeta mellan enheter och socialsekreterare och informanterna från socialtjänst A menade att den samlade kompetensen var deras största styrka. Vid analysen av materialet kom vi fram till slutsatsen att det är svårt att inte ha enhetliga strategier eller riktlinjer att arbeta efter, speciellt i så komplexa ärenden som hedersrelaterat våld och förtryck är. Samarbete mellan socialsekreterare och enheter är absolut en självklarhet i svåra ärenden men att ha det som enda rutin upplever vi som riskfyllt och begränsat. Detta grundar vi främst på tidigare forskning och Socialstyrelsens kritik men även utsagorna från de andra två intervjuerna, där vi upplevde att arbetet var mer utvecklat. Eventuell personalomsättning kan vara en orsak som påverkar detta teamarbete då det medför att erfarenhet och kompetens byts ut, vilket på sikt även påverkar den samlade kompetensen. Att de inte heller hade någon gemensam definition för heder anser vi ytterligare kan försvåra arbetet eftersom det medför individuella bedömningar från socialsekreterarnas sida om vad som är eller inte är heder. Under intervjun lyfte en av informanterna även ett exempel som tydligt illustrerade hur olika bedömningen kan bli beroende på hur socialsekreterarna definierar heder. Socialtjänst B och C hade specifika handlingsplaner för hedersrelaterat våld och förtryck som de beskrev som hjälpsamma i arbetet. För dem fungerade handlingsplanen som en grund i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck men de hade även rutiner som att arbeta tillsammans vid dessa ärenden. Vår syn på handlingsplaner är inte att det är en uppsättning lagar och regler som till punkt och pricka beskriver hur arbetet ska utföras. Däremot anser vi att en specifik handlingsplan för hedersrelaterat våld och förtryck kan vara vägledande och fungera som en enhetlig grund för socialsekreterare att utgå ifrån. Detsamma gäller en definition av fenomenet heder. Att socialsekreterare inom en socialtjänst arbetar efter samma grundläggande handlingsplan och riktlinjer samt begreppsdefinitioner anser vi

både som hjälpsamt och nödvändigt. En handlingsplan utesluter därmed varken samarbete mellan kollegor eller individuella bedömningar.

Vid våra intervjuer berättade samtliga informanter att de ser många områden där arbetet bör utvecklas och förbättras. Dels behöver kompetensnivån höjas, dels bör fler och mer utvecklade arbetsmetoder tas fram. Tidigare forskning visar att arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck har gått framåt men att det ännu finns mycket att utveckla på flera områden, bland annat finner vi stöd i forskningen att avsaknaden av uppföljningar kan vara en orsak till att utvecklingen av arbetet gått långsamt. Just avsaknaden av uppföljningar var också något som diskuterades under intervjuerna och utifrån den information som framkom kan vi se en del brister i arbetet rörande hedersrelaterat våld och förtryck. Informanterna vid socialtjänst A berättade exempelvis att det inte fanns utrymme för utvärderingar av arbetet utan att de endast följde upp klienten och dess insatser.

Av den information som framkom under intervjun med socialtjänst A blev vår tolkning att det i den kommunen råder en osäkerhet kring ämnet heder och hur arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck ska utföras. Vi upplevde informanterna som osäkra och utifrån det de berättade under intervjun blev vår samlade bild att arbetet saknade en enhetlig struktur. Denna osäkerhet kring arbetet kan, enligt vår tolkning, bero på avsaknaden av handlingsplan men även utvärdering av arbetet då det kan leda till att utvecklingen stannar av. Informanterna vid socialtjänst C uppgav att de inte följde upp sitt arbete då tiden inte fanns på grund av den höga arbetsbelastningen. De berättade att de hade en handlingsplan som var bra och att de indirekt arbetade utifrån den. De menade att de inte läser handlingsplanen dagligen utan att den fanns i "ryggraden". Vår uppfattning var att deras arbete med hedersrelaterat våld och förtryck hade kommit längre än socialtjänst A och att de kändes självsäkra och kunniga inom ämnet heder vilket kan bero på att de har en handlingsplan att luta sig mot.

Informant B1 sa att de följer upp arbetet rörande heder "så mycket de bara kan" och menade att det var viktigt för att säkerställa arbetets kvalitet. Kommunen som informant B1 arbetar i var även väldigt långt fram i arbetet vad gäller heder, vilket hon menade berodde på att kommunen tidigare haft en HRV-specialist (specialist i hedersrelaterat våld och förtryck) anställd som byggt upp arbetet med handlingsplaner och riktlinjer. Vi menar

att deras framstående arbete kan bero på HRV-specialistens arbete men kan även se att uppföljning och utvärdering av arbetet är bidragande i utvecklingen. Att ha en HRV-specialist som aktivt arbetar med hedersrelaterat våld och förtryck kanske inte skulle vara till så stor hjälp om inte arbetet följs upp, för vem säger att ett arbete är bra om man inte utvärderar dess utfall och konsekvenser?

Vi kan utifrån forskning och resultat från intervjuerna se att den långsamma utvecklingen kan bero på avsaknad av uppföljningar. Utöver det frågar vi oss om det även kan handla om att hedersrelaterat våld och förtryck fortfarande är ett främmande fenomen som hela tiden tar sig i nya uttryck och att man inte vill ta det till det svenska samhället? Att det handlar om en ny typ av våld som det är svårt att sätta ord på, vilket innebär att man inte får grepp om problemet. Eller kan det handla om en rädsla att arbeta med problematiken som ingen kan ge en bra definition på?

Resultatet av denna studie hoppas vi kan medföra ökad kunskap om hedersrelaterat våld rent generellt. Vår förhoppning är även att de socialsekreterare och socialkontor som deltagit i studien kan få användning för vårt resultat i utvecklingen eller utvärderingen av sitt arbete och sina arbetsrutiner. Avsaknad av specifika handlingsplaner och riktlinjer för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck är vanligt förekommande vid socialtjänsten i Sverige, något som även Socialstyrelsens rapport (2013) visar. I och med detta menar vi inte att peka ut någon socialtjänst i vår studie, utan mer att öka medvetenheten om att en handlingsplan är av vikt.

6.1 Metodreflektion

I det inledande skedet av denna studie gjorde vi en Google-sökning för att hitta relevanta handlingsplaner och vi valde därefter ut vilka socialtjänster vi skulle ta kontakt med för eventuella intervjuer. Detta i sig är ett begränsat urval som kan medföra att studien blir smal i och med att vi endast har utfört intervjuer med fem informanter vid socialtjänsten i tre olika kommuner. För att få ett djupare resultat hade vi kunnat ökat antalet informanter och gjort fler intervjuer. Under intervjun med socialtjänst C, som hade två informanter, märkte vi vid flera tillfällen att informanterna tillsammans började diskutera sitt arbete utifrån våra frågor. Efter intervjuerna började vi resonera om att fokusgrupper hade varit en bra metod att använda vid utförandet då det kan generera mer diskussioner om hur arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck går till och därmed få en ännu djupare bild.

Detta är dock något som kan vara en känslig metod om kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck är låg vilket kan medföra att diskussionerna blir av sämre kvalitet. I och med att en del av vår analysmetod handlade om att tolka resultatet är vi medvetna om att vår förförståelse kan påverka tolkningen. Vi har försökt att vara neutrala i vår tolkning för att få ett så tillförlitligt resultat som möjligt.

6.2 Förslag till vidare forskning

Vid vår artikelsökning i det inledandet skedde i vår studie, märkte vi att majoriteten av all forskning var riktad mot flickors och kvinnors utsatthet. Detta var något som även speglades i våra intervjuer där våra informanter hade mer kunskap kring flickors och kvinnors utsatthet än pojkars och mäns utsatthet. Vidare under våra intervjuer lyfte våra informanter ett antal brister vad gäller arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. De gav exempel på att det fanns brister på behandlarnivå samt att samtalsstöd för både offer och förövare behövde utvecklas. Ett förslag till vidare forskning blir därför att undersöka hur behandling för offer och förövare kan utvecklas. Vi ser även ett behov av vidare forskning på pojkar och mäns utsatthet.

Att heder och hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig uttryck på många olika sätt var något vi var medvetna om på förhand. Dock räknade vi inte in könsstymning som en del av hedersrelaterat våld och förtryck utan det är något vi blivit uppmärksammade på under arbetets gång. På grund av detta har könsstymning inte fått större uppmärksamhet i vårt arbete. Utifrån både den tidigare forskningen samt genom intervjuerna har vi lärt oss att könsstymning är ett sätt att kontrollera en flickas sexualitet. Då vi under en av intervjuerna blev uppmärksammade på att det även saknas handlingsplaner, riktlinjer och kompetens bland professionella aktörer gällande könsstymning ser vi ett förslag till vidare forskning även här.

7. Referenslista

Al Gharaibeh, F.M. (2016). Debating the role of custom, religion and law in ‘honour’ crimes: implications for social work. *Ethics and Social Welfare*, 10(2), 122-139, doi: 10.1080/17496535.2016.1155632

Bhanbhro, S., Cronin de Chavez, A. & Lusambili, A. (2016). Honour based violence as a global public health problem: a critical review of literature. *International Journal of Human Rights in Healthcare*, 9(3), 198-215. doi: 10.1108/IJHRH-10-2015-0032

Björktomta, S. (2007). *Personalens möten med utsatta flickor – arbete mot hedersrelaterat våld*. Rapport 25. Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholm.

Björktomta, S. (2005). *Unga kvinnor, frihet och heder – om socialt arbete och hedersrelaterat våld*. Sköndals arbetsrapportserie nr 37. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.

Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2011). Intervjuer. I G. Ahrne. & P. Svensson. (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 36-58). Malmö: Liber.

Gruber, S. (2011). *Nationella föreställningar och gränser i skolans insatser mot "hedersrelaterat" våld*. *Nordic Studies in Education*, 31(3), 149–164. Från <http://www.idunn.no.webproxy.student.hig.se:2048/ts/np/2011/03>

Hellgren, Z & Hobson, B (2008). *Cultural dialogues in the good society: The case of honour killings in Sweden*. *Ethnicities*, 8(3), 385-404, doi:10.1177/1468796808092449

Karlsson, L. & Piuva, (2012). K. Introduktion. I K. Piuva & L.B. Karlsson (red.). *Genusperspektiv i socialt arbete*. (s. 17-54), (1 utg.). Stockholm: Natur & Kultur.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3. [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi: att låta en värld öppna sig*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

- Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod - en introduktion. I S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer (red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. (s. 91-128). Lund: Studentlitteratur.
- Lilja, L. (2005). Samhälls- och beteendevetenskapliga skalor. I S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer (red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. (s. 289-304). Lund: Studentlitteratur.
- Lindstedt Cronberg, M. (2005). Dagens hedersmord kontra nordiska kvinnors historia. I K. Johansson. (red.) *Hedersmord: tusen år av hederskulturer*. (s. 189-206). Lagerbringbiblioteket, Historiska Media.
- Linell, H. (2016). The characteristics and extent of child abuse: findings from a study of the Swedish Social Services child protection. *European Journal of Social Work*, 20(2), 231-241, doi: 10.1080/13691457.2016.1188774
- Länsstyrelsen Östergötland (2008). *Våld i hederns namn: handbok för skola och socialtjänst om skyldigheten att se och hjälpa utsatta*. ([2. rev. uppl.]). Linköping: Länsstyrelsen Östergötland.
- Länsstyrelsen Östergötland (2011). *Våga göra skillnad: en vägledning för skydd, stöd och rehabilitering av unga som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck och/eller som riskerar att bli gifta mot sin vilja eller som har blivit gifta mot sin vilja*. Linköping: Länsstyrelsen Östergötland.
- Länsstyrelsen Östergötland (2017). *Insatser för att motverka och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck: Uppdrag till samtliga länsstyrelser*. Linköping: Länsstyrelsen Östergötland.
- Payne, M. (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. (2., svenska utg.) Stockholm: Natur & Kultur.
- Schlytter, A. Familj och heder. (2012). I K. Piuva & L.B. Karlsson (red.) *Genusperspektiv i socialt arbete*. (s. 107-127). (1 utg.). Stockholm: Natur & Kultur.

Schlytter, A. & Linell, H. (2010). Girls with honour-related problems in a comparative perspective. *International Journal of Social Welfare*, (19), 152-161. doi:10.1111/j.1468-2397.2009.00651.x

Schlytter, A. & Linell, H. (2008). *Hedersrelaterade traditioner i en svensk kontext: en studie av omhändertagna flickor* (FoU-rapport 2008:2). Sollentuna: FoU Nordväst i Stockholms län. Från http://www.fou-nordvast.se/wp-content/uploads/2013/04/forskningsrapport_2008_nr_2_hedersrelaterade-traditioner.pdf

Schlytter, A. & Rexvid, D. (2012). Tema: Makt, kön och heder. I K. Piuva & L.B. Karlsson (red.) *Genusperspektiv i socialt arbete*. (s. 103-105). (1 utg.). Stockholm: Natur & Kultur.

SOU 2015:55. *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck: slutbetänkande*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer. Från http://www.regeringen.se/contentassets/738becd6961e4a3d8d986c00b8c8bc9e/nationell-strategi-mot-mans-vald-mot-kvinnor-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-sou_2015_55.pdf

Svensson, P. & Ahrne, G. (2011). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I G. Ahrne. & P. Svensson. (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 19-33). Malmö: Liber.

Socialstyrelsen (2013). *Vänd dem inte ryggen: utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck*. Stockholm: Socialstyrelsen. Från <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19317/2014-1-6.pdf>

Socialstyrelsen (2016). *Våld: handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen. Från <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20252/2016-6-37.pdf>

Skr 2007/08:39. *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Stockholm: Riksdagen. Från <http://www.regeringen.se/49b70c/contentassets/bc62728a94904029aca939ce937238e2/>

handlingsplan-for-att-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor-hedersrelaterat-vald-och-
fortryck-samt-vald-i-samkonade-relationer-skr.-20070839

Skr 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid.*

Stockholm: Riksdagen. Från

http://www.regeringen.se/4ace09/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartemente/t/jamstalldhet/makt-mal-och-myndighet---feministisk-politik-for-ett-jamstallt-samhalle-skr.-2016_17-10.pdf

Trost, J. (2012). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur AB.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vimont, Michael P. (2012) Developmental Systems Theory and Youth Assets: A Primer for the Social Work Researcher and Practitioner. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 29(6), 499-514. doi: 10.1007/s10560-012-0271-3

Wikström, E. & Ghazinour, M. (2010). Swedish experience of sheltered housing and conflicting theories in use with special regards to honour related violence (HRV). *European Journal of Social Work*, 13(2), 245-259, doi: 10.1080/13691451003690981

Bilagor

Bilaga 1 - Kontaktbrev

Hej!

Vi heter Angelica Nilsson och Josefin Almqvist och vi läser socionomprogrammet på Högskolan i Gävle. Vi ska nu skriva vårt examensarbete, vilket syftar till att undersöka hur socialsekreterare arbetar utifrån handlingsplaner och riktlinjer i ärenden som rör personer som är eller har varit utsatta för hedersrelaterat våld.

Denna undersökning kommer genomföras genom intervjuer och vi önskar därför komma i kontakt med 1–2 socialsekreterare på socialtjänsten som:

arbetar med eller handlägger ärenden som rör hedersrelaterat våld

har tidigare erfarenhet av arbete med eller handläggning inom hedersrelaterat våld.

Vi önskar genomföra intervjuerna någon gång under v. 16–17.

Vår förhoppning är att du som mottar detta mail kan hjälpa oss att komma i kontakt med socialsekreterare som uppfyller ovanstående kriterier.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Angelica Nilsson (kontaktuppgifter)

Josefin Almqvist (kontaktuppgifter)

Bilaga 2 - Informationsbrev

Hej!

Vi är två studenter som studerar vid socionomprogrammet på Högskolan i Gävle. Vi går termin sex och ska nu skriva vårt examensarbete där vi vill undersöka hur handlingsplaner används i socialtjänstens arbete med hedersrelaterat våld och förtryck, både vad gäller stöd och hjälp till utsatta individer men även förebyggande arbete för att motverka problemet.

Vår undersökning kommer att grunda sig på intervjuer. Deltagandet är frivilligt och kan när som helst avbrytas. Du som deltar i studien är anonym och all information kommer att behandlas konfidentiellt. Med ditt godkännande vill vi gärna spela in intervjuerna. Det material vi samlar in, både ljudupptagning samt anteckningar, kommer under hela vår arbetsprocess att förvaras på ett säkert ställe som bara vi har tillgång till. Det insamlade materialet kommer endast att användas i detta arbete och kommer efter arbetets slut att förstöras. När examensarbetet är färdigt publiceras det på Internet via Högskolan i Gävle. Innan publicering får du möjlighet att ta del av transkribering får vår intervju med dig, detta för att undvika eller förtydliga eventuella missuppfattningar eller oklarheter.

Intervjun beräknas ta ungefär en timme. Teman som kommer att behandlas under intervjun är hur handlingsplaner används och påverkar ditt arbete med/mot hedersrelaterat våld och förtryck, din roll som socialarbetare samt socialtjänstens roll i arbetet med/mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Om du har några frågor eller funderingar är du välkommen att höra av dig till oss eller vår handledare. Vi är mycket tacksamma över att du tar dig tid att låta oss intervju dig!

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Angelica Nilsson (kontaktuppgifter)

Josefin Almqvist (kontaktuppgifter)

Handledare Ulla Forinder (kontaktuppgifter)

Bilaga 3 - Intervjuguide

Socialsekreteraren

- Kan du berätta om ditt arbete?
- Vilka arbetsuppgifter har du?
- Hur länge har du arbetat inom socialtjänsten?
- Vad har du för utbildning?
- Hur mycket i utbildningen handlade om hedersrelaterat våld och förtryck?
- Har du någon ytterligare utbildning vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck?
- Vad har du för erfarenhet av arbete med hedersrelaterat våld och förtryck?
- Vad krävs av dig som person och socialarbetare för att på ett bra sätt bemöta en utsatt individ?
- Är det någonting du tycker är svårt i bemötandet av en individ utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck eller i hanteringen av ärendet - i så fall vad?
- Hur anser du att socialtjänsten bör arbeta för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck?

Hedersrelaterat våld och förtryck

- Vad är hedersrelaterat våld och förtryck? Hur skulle du beskriva/definiera hedersrelaterat våld och förtryck? behandlar ni hedersrelaterat våld och våld i nära relationer lika/olika?
- Vem utsätts för hedersrelaterat våld?
- Vem utövar hedersrelaterat våld?
- Hur utmärker sig hedersrelaterat våld och förtryck?
- Finns det flera olika sätt att vara utsatt på?
- Hur kan vi upptäcka det?
- Hur upplever du att kunskapen kring ämnet hedersrelaterat våld och förtryck är bland socialsekreterare?
- Får ni tillräcklig utbildning? Om nej - saknar ni något?
- Är problemet hedersrelaterat våld och förtryck ett ökande problem?
- Hur märker du det i ditt arbete?

Handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck

- Finns det en specifik handlingsplan i kommunen att följa när det gäller arbete med hedersrelaterat våld och förtryck?
- Känner du till din kommuns handlingsplan?
- Vet du var den finns att tillgå?
- När och hur använder du kommunens handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck?
- På vilket sätt anser du att denna handlingsplan är ett stöd för dig i ditt arbete med och mot hedersrelaterat våld och förtryck?
- På vilket sätt kan handlingsplanen hjälpa dig som socialsekreterare i bemötandet av personer som blivit utsatta för hedersrelaterat våld eller förtryck?
- Är handlingsplanen tydlig och lätt att arbeta efter?
- Saknar du något i handlingsplanen – vad?
- På vilket sätt följer du upp arbetet med hedersrelaterat våld?
- På vilket sätt följer socialtjänsten upp arbetet kring hedersrelaterat våld?

Socialtjänstens insatser

- Hur vanligt förekommande anser du att hedersrelaterat våld och förtryck är inom socialtjänstens verksamhet?
- Hur arbetar socialtjänsten för att förebygga eller motverka hedersrelaterat våld och förtryck?
- Hur arbetar ni som socialtjänst när ni får kännedom om att någon är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck? - när bör ni agera?
- Vad anser du fungerar bra/mindre bra i ditt och socialtjänstens arbete med ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck? Vad behöver förbättras?
- Vilket stöd och hjälp kan ni erbjuda en person som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck?
- Hur skiljer sig ärendehantering ått mellan hedersrelaterat våld och förtryck och exempelvis annat våld i nära relationer?
- Påverkas ärendehantering eller ditt sätt att arbeta med en klient av individens kön, etnicitet, språk eller annan problematik som exempelvis missbruk? Om ja – på vilket sätt?
- Vilka andra myndigheter eller organisationer samverkar ni med?